

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Vniuersa Theologia Scholastica, Speculatiua, Practica

Ad methodum S. Thomæ, quatuor Tomis comprehensa

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1626

Quæstio IV. De voluntate, deque locutione & illuminatione Angelorum,
velut actibus com[m]unibus intellectui ac voluntati Angelicæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72856](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72856)

QVÆSTIO IV.

De Voluntate; deque locutione & illuminatione Angelorum, velut actibus quibusdam communibus intellectui ac voluntati Angelicæ.

S. Thomas I. p. q. 59. 60. 106. & 107.

Absolvetur hæc questio quatuor dubitationibus. I. An est qualis voluntas sit in Angelo; an eiusdem speciei cum humana; an respectu obiectorum libera, vel necessaria; an aliquando indeliberata & quid de naturalibus habitibus Angelicæ voluntatis sentiendum. II. Vtrum voluntas Angeli sit naturæ suæ immutabilis ac inflexibilis ab eo, quod semel elegerit. III. An, & quæ ratione Angeli inter se loquantur. IV. An est quæ ratione, & de quibus rebus inter Angelos unus alterum illuminet.

DVBIVM I.

An, & qualis voluntas sit in Angelo; an eiusdem speciei cum humana; an respectu obiectorum libera, vel necessaria; an aliquando indeliberata; an denique naturalium habituum, virtutum aut vitiorum capax.

S. Thom. I. p. q. 59. & 60.

Intellectum Angeli sequitur voluntas; quæ est altera potentia Angeli operativa ad intra; cui adiungitur etiam duas operationes Angeli, quæ simul ab intellectu & voluntate Angeli dependent, nimirum locutionem, & illuminationem Angelorum inter se; quamvis enim hæc proprie intellectu peragantur; voluntas ad eas solum se habeat per modum applicatis, ut dicemus; quia tamen revera etiam voluntatē supponunt, & ab ea quomodocumque dependent, merito ad hunc locum reuocantur; præsertim quando est S. Thomas de iisdem non in ipso Tractatu de Angelis, sed postea primum in Tractatu de gubernatione Dei (de qua nihil attinet peculiarem Tractationem instituere) citat q. 106. & 107. tractavit. Quod vero ad presentem dubitationem spectat, eam iuxta seriè capitulum in ea propositorum, sequentibus assertionibus resolvimus?

Assertio I. Est omnino in Angelis naturalis potentia voluntatis, seu appetitus intellectualis, simul cum acta volitionis proportionato; quæ eodem modo ab Angeli substantia, & inter se, a parterei differit, quo de intellectu & intellectiōne dictum. Ita communis Doctorum cum S. Thoma hic q. 59. a. 1. 2. & 3. & in 2. d. 7. Et prima pars est de fide, ex scriptura, quæ passim obedientiam, & inobedientiam; bonitatem moralem & peccatum, meritum & demeritum, præmium & poenam (quæ quidem sine voluntate consistere nullo modo possunt) Angelis tribuit, ut patet q. 6. Ratio est. Quia in omni natura cognoscente, potentia cognoscendi necessario sequitur vis, & potentia naturalis appetendi, cognitioni proportionata, nec ista proportionato sibi actu, impedimentis sublaris, destituitur. Cum ergo in Angelo sit vis cognoscendi intellectualis, necessario etiam in eo erit appetitus

intellectualis, qui voluntas dicitur, simul cum actibus volendi proportionatis; quandoquidem nulum in Angelis esse potest impedimentum præsertim perpetuum eiusmodi operationis; maxime cum superius q. 3. dub. 1. probauerimus, esse in Angelo non solum actum primum, sed etiam actum secundum cognoscendi. Et quia quoad distinctionem à substantia & operationibus Angeli, aut etiam horum inter se mutuo, par est ratio utriusque potentia; utique fatendum erit, non minus etiam voluntatem, & voluntatis actus, tam inter se, quam à substantia Angeli reipsa distingui, quam de intellectu eiusque actibus dictum quæstion. præceden. dub. primo.

Assertio II. In Angelis non est appetitus sensitivus; adeoque nec proprie appetitus concupiscibilis & irascibilis, prout hæc differentias quasdam sensitivi appetitus significant: tamen si prout hæc quadam proportionem & similitudinem ad voluntatem referuntur, suo modo etiam Angelis tribui possunt, absque tamen illa reali eorum inter se, distinctione. Hæc est doctrina S. Thomæ citat q. 59. art. 4. cum absolute negat, in Angelis esse appetitum concupiscibilem & irascibilem.

Et prima pars est indubitata; quia Angeli non sunt corporei; neque adeo habent cognitionem sensitivam: Ergo nec appetitum sensitivum. Ex quo sequitur secunda & quarta pars; quia diuisio illa appetitus in concupiscibilem & irascibilem, propria est appetitus sensitivi; cum interim voluntas una & indiuisa in utrumque obiectum boni ardui, & non ardui (vnde ea appetitus distinctio sumitur) feratur: utpote pro obiecto formali & adæquato

habens

habens bonum in communi; non certam aut particularem huius vel illius boni rationem: quo fit, ut quæ in inferiori appetitu sensitivo sunt diuisa, in voluntate sint vnite & per modum vnus.

6 Tertia pars colligitur ex Sancti Dionysio cap. quarto, de diuin. nomin. vbi per analogiam quandam concupiscentiam & iram demonibus tribuit, cum dicit in illis esse *concupiscentiam amentem*, & *furorem irrationabilem*. Neque Sanctus Thomas negat, has denominationes etiam voluntati Angelicæ tribui posse; sed solum negat, per hæc voluntatem re ipsa distingui sicut distinguitur appetitus sensitivus, ut recte Vasquez ibidem, & ex solutione argumentorum patet: præsertim quando omnes actus eiusmodi potentiarum abstracte sumpti proprie Angelis conueniunt, ut sigillatim ostendit Suarez hic libro tertio, capit. primo, à numero quinto.

7 Assertio III. In Angelis est liberum arbitrium; ac proinde voluntas Angelica respectu quorundam obiectorum est libera. Ita Sanctus Thomas hic quæstion. 59. artic. 3. & communis Doctorum cum Magistro in 2. d. 7. Et est itidem de fide ex indicatis scripturæ locis assert. 1. Ratio est. Quia vbiunque est intellectus, ibi est liberum arbitrium; hoc ipso, quod intellectus cognoscit vniuersalem rationem boni; non solum delectabilis, aut vtilis, sed etiam honesti: quo fit, ut vnum & idem obiectum iudicari possit alia & alia ratione bonum, & non bonum, seu appetibile, & non appetibile: qua proinde ratione id ipsum obiectum libere appeti poterit, tam quoad exercitium, quam quoad specificationem: Secus accidit in brutis, quorum appetitus vniam tantum rationem boni delectabilis, aut sensibilibis intelligit & proponit, ut recte Sanctus Thomas ibidem. Ex quo intelligitur, etsi quidem intellectus formaliter non sit liber, esse tamen ipsum fontem & radicem libertatis, ut suo loco dicetur.

8 Assertio IV. Voluntas Angelica specie ac essentialiter differt à voluntate humana: eademque est ratio Angelici intellectus cum humano comparati. Ita docent Durandus in 3. d. 14. quæstion. 1. num. 8. Maior in 4. d. 49. quæst. 11. Sotus ibidem quæstion. 3. artic. 2. Vasquez 1. part. disput. 43. capit. 5. Suarez hic lib. 2. cap. 2. num. 15. & lib. 3. cap. 1. num. 4. & communis ac certa Scholasticorum sententiam, Angelum & animam specie differre, ut videre est apud Sancti Thomam 1. p. quæstion. 75. artic. 7. & 2. cont. gent. cap. 94. Alensem in 2. p. q. 20. mem. 5. Egidius in 2. d. 3. p. 2. quæstion. secunda, articulo quinto. Bonauenturam distin. 1. p. 2. artic. 2. & alios ibidem, quicquid in reuelationibus B. Amadei Rapti 1. & 5. in contrarium dicatur; quasi voluntas & intellectus Angeli & hominis sint eiusdem speciei & essentia; de qua re dubius etiam fuisse videtur Scorius in 2. d. 1. q. 6.

9 Ratio est. Quia illæ potentia habent se in vtrisque velut propriae passionis, ab essentia effluentes: Ergo sicut essentia specie differunt ex dictis q. 1. dub. 1. ita necesse est, etiam ipsas species differre.

Neque tamen inde consequitur, omnes actus

earundem potentiarum in hominibus ac Angelis specie differre: non solum quia causarum specie, differentium possunt esse iidem specie effectus, ut de calore à sole, & ab igne producto, communis habet sententia; sed etiam quia dantur in vtrisque actus aliqui, videlicet supernaturales, ad quos eiusmodi potentia solum concurrunt ut principia communia & incompleta; cum interim principium specificum & particulare, quo potentiarum vis vltimate completur, sit in vtrisque tam hominibus, quam Angelis eiusdem speciei: quo fit, ut cum diuersitas actuum secundum speciem ex diuersitate principii specifici & particularis, non generici, desumenda sit, tales actus sint eiusdem speciei.

Qua ratione idem Vasquez loc. cit. ex communi tradit, visionem & dilectionem Dei, cum ab habitibus eiusdem speciei procedant, in vtrisque eiusdem etiam esse speciei; esto interim, actus naturales, ac solis naturæ viribus ab vtrisque elicit, in genere, quasi naturæ inter se specie differant, quod ipsum tamen fortasse non vndiquaque est certum, ob dictam superius rationem.

10 Assertio V. Voluntas Angelica non potest sua natura ab omni penitus actu cessare seu vacare; sed necessario est in aliquo actu secundo. Hanc assertionem cum cæteris Doctoribus citandis assert, sequi supponit Sanctus Thomas quæst. 59. artic. 1. & 3. & quæst. 16. de malo artic. 2. ad 2. & 2. cont. gent. cap. 97. & aperte tradunt Ferrariensis 3. cont. gent. cap. 109. Bannes hic quæst. 60. dub. vlt. Suarez hic lib. 3. cap. 3. num. 3. & refert nec improbat Vasquez q. 60. a. 3. Et est assertio non quidem certa, sed probabilior.

11 Ratio est. Tum quia naturalis perfectionis est, semper in actu secundo interno versari, nec ab hac perfectione quicquam iure potest Angelum auocare, ut supra etiam de intellectione dictum quæstion. præceden. dub. 8. Tum quia comparatione Angelici, nulla potest inueniri boni ratio in cessatione ab omni actu; vti nec mali ratio, in exercitio actus alicuius indeterminate: Ergo sicut propter hanc causam amor Dei in patria est necessarius; ita etiam exercitium alicuius actus indeterminate in Angelo. Denique idem à posteriori confirmatur ex eo, quia alias nulla ratio esset, cur iuxta communem doctrinam, omnes Angeli in primo statim instanti suæ productionis operari cœpissent.

12 Assertio VI. Angelus naturali quodam amore amicitia naturaliter, seu quod idem est, secundum naturalem inclinationem, diligit tum seipsum; tum alium Angelum; & Deum; & hunc quidem magis quam seipsum. Ita Sanctus Thomas hic quæstion. 60. articulo tertio, quarto & quinto, ex communi Doctorum: nisi quod circa vltimam partem refragatur Gabriel in 3. distin. 29. quæst. vn. articulo primo, notab. 3. vbi docet, voluntatem ex inclinatione naturali magis diligere se, quam Deum; quod Sanctus Thomas non solum hic cit. articulo tertio, sed etiam in quodlib. 1. artic. 8. & in 1. 2. quæst. 99. & 2. 2. quæst. 26. artic. 3. ex instituto reprobatur, ac præsertim etiam hic cit. quæst. 60. articulo 1. ad 3. vbi ait: *Sicut cognitio naturalis semper est vera, ita dilectio naturalis semper est recta;*

cum amor naturalis nihil aliud sit, quam inclinatio natura e indita ab auctore natura. Dicere ergo quod inclinatio natura non sit recta, est derogare auctori natura. At vero ut idem dicit art. 5. si Angelus naturaliter plus seipsum diliget, quam Deum, sequetur, quod naturalis dilectio esset peruersa, & quod non perficeretur per charitatem, sed destrueretur. Accedit, quod ut idem recte argumentatur eodem articulo. 5. in rebus naturalibus id, quod secundum naturam, hoc ipsum quod est, alterius est, principalis & magis inclinatur in id cuius est, quam in se ipsum; nimirum pars magis in conseruationem totius, quam sui ipsius; qua de causa etiam manus, periclitante capite, seu toto corpore, naturali motu seipsam exponit ad conseruationem totius corporis. Ex quo satis etiam probata manet tertia & quarta assertionis pars, de qua plura locis citatis. Nec obstat, quod amor erga se est magis necessarius; quia nihilominus amor erga Deum potest esse maior estimatiue, iuxta ipsam naturæ inclinationem.

13 Prima pars probatur. Primo enim amor, cum sit actus prosecutionis & simul abstrahat ab omni particulari conditione & limitatione boni amati, inter omnes actus voluntatis sua natura primus est, fonsque & origo cæterorum: Est ergo quidam amor naturalis Angelo, ut docet idem S. Thomas q. 60. a 1. Deinde respiciendo particularia obiecta amoris; cum amare nihil aliud sit, quam velle alicui bonum; qua ratione vnus & idem actus amoris fertur & in substantiam siue subiectum, cui volumus bonum, amore amicitiae; & in bonum, quod volumus, amore concupiscentiae; plane faciendum est, Angelum naturaliter seipsum diligere amore amicitiae, quatenus sibi ipsi naturaliter vult, tum suum esse in seipsum & substantiale, tum etiam cæteras suas perfectiones naturales intrinsecas; cum nemo sit vel coniunctior, vel notior, vel minus dissimilis; aut cui quis diutius familiarisue consueuerit, quam vnusquisque sibi metipso.

14 Quæ ratione etiam ex Aristotele 9. Ethic. cap. 8. refertur illud: *Amabile bonum; vnicuique autem proprium. Et amabilia ad alterum esse ex amabilibus ad se.* Et quidem ille pluribus in eundem sensum dicitur citat. lib. nono, capit. octauo, vbi ait: *Maxime est amicus, qui vult boni ei, cui maxime vult, illius causa, etiam si id sciturno sit nemo. At hæc vnicuique erga se ipsum, & cætera etiam omnia, quibus amicus maxime definitur, maxime insunt. Dicitur siquidem est, omnia quæ ad amicitiam attinent, à seipso ad alios quoque deuenire. Proverbia item omnia consentiunt; ut Vna anima; & Communia omnia amicorum: Et, Aequalitas amicitia: Et, Abiæ genu propinquitas. Omnia enim hæc vnicuique erga seipsum maxime insunt: quippe cum amicus maxime sibi ipse sit. Amare igitur seipsum maxime oportet. Quæ licet Aristoteles ex aliorum mente referat, ipsemet tamen postea etiam approbat.*

15 Addit Sanctus Thomas citat. articulo tertio, tamen si amor Angeli erga seipsum sit naturalis, respectu boni in communi, vel etiam respectu boni naturalis intrinseci, tamen respectu aliorum bonorum extrinsecorum, ad quæ Angelus non est naturaliter determinatus, esse ac dici electiuum, hoc est, consilio & electione susceptum: ita ut amor Angeli erga seipsum alius sit naturalis, alius electiuus, respectu diuersorum bonorum, quæ sibi vult & amat.

Secunda assertionis pars probatur. Quia etiam in naturalibus vna res inclinatur ad aliam similem sibi. Vnde Eccli. 13. vers. 19. dicitur. *Omne animal diligit simile sibi: sic & omnis homo proximum sibi.* Ratio est. Quia quisque naturaliter diligit suam naturam, ac proinde etiam quicquid vnum est in natura cum ipso.

17 Assertio VII. Angeli naturali amore necessario quoad specificationem amat tum seipsum, tum Deum secundum se, aliumque Angelum secundum suam naturam spectatum. Hæc est, plane mens & doctrina Sancti Thomæ citat. articulo tertio, quarto & quinto. hæc enim potissimum ratione naturalem amorem erga se distinguit ab electiuo citat. articulo tertio. Et articulo 4. ad 3. de naturali dilectione alterius Angeli, expresse docet, eam esse necessariam, etiam in demonibus, cum ait: *Nec illa dilectio naturalis remoueri potest etiam ab Angelis malis, quin dilectionem naturalem habeant ad alios Angelos, in quantum cum eis communicant in natura. Sed odium eos, in quantum diuersificantur secundum iustitiam & iniustitiam.* Idem habet articulo quinto ad 5. de amore Dei. Eadem est communis Doctorum, omniumque interpretum sententia. Nee reipsa dissentit Suarez hic libro tertio, cap. quinto, numero quinto, vbi ait, amorem amicitiae seu benevolentiae erga DEVM non esse necessarium in rigore quoad specificationem, sed tantum secundum quid; eo quod amor hic abicit possit, ut in demonibus accidit. Loquitur enim ille de DEO non secundum se precise, sed prout considerari potest etiam ut vindex mali; aut secundum alios effectus; qua ratione ipsemet Sanctus Thomas citat. resp. ad 5. docuit, amorem naturalem DEI non esse necessarium quoad specificationem in Angelis vniuersim.

18 Ratio assertionis est. Quia Angelus nec in seipso vilo modo, nec in DEO secundum se spectato, nec in altero Angelo secundum suam naturam spectato, inuenire potest vllam rationem mali, ob quam absolute eos odisse, seu malum ipsis sub ratione mali velle possit; licet hæc posteriora obiecta (DEVM scilicet, & alium Angelum) secundum aliam quandam rationem, vel extrinsecam in DEO, vel accidentalem in Angelo possit odisse; non seipsum vilo modo; quia etiam si quis in se reperiat defectum aut malum, id tamen non potest facere; ut quis seipsum absolute oderit, sed solum, ut defectum illum, oderit, quo ipso tamen odio diligit seipsum.

Quod si quis etiam sibi ipsi opteraut inferat mortem, seu non esse, nec id quidem fiet, nisi sub specie boni alicuius erga se, ut ita scilicet euadat maius seu intolerabilius malum. Et ratio est; quia necessitas amandi amore amicitiae, quoad specificationem, oritur ex coniunctione amati ad seipsum, ut ex Aristotele dictum: cum ergo quisque sibi ipsi sit coniunctissimus, sit, ut multo magis homo sit determinatus natura ad amandum se, quam aliquid extra se.

19 Assertio VIII. Angelus amore amicitiae seu benevolentiae

lentia necessario amat seipsum, etiam quoad exercitium. Ita docent Gregorius de Valentia q. 9. punct. 1. & quæst. 11. punct. 1. Bannes hic quæst. 60. art. 3. & q. 8. de verit. a. 6. ad 7. & art. 14. ad 6. etsi contrarium asserant Ferrariensis 3. contra gent. cap. 109. & Vasquez quæst. 60. art. 3. cum quibus ex parte consentit Suarez hic lib. 3. cap. 4. num. 6. & 16. ubi docet, Angelum quidem semper se amare aliquo amore naturali, nullum tamen actum particularem amoris sui habere, qui absolute necessarius quoad exercitium sit, ne quidem amorem benevolentia seu complacentia de suis bonis naturalibus & intrinsecis.

20 Sed probatur assertio. Quia Angelus seipsum semper ac necessario intelligit intuitiva visione, eaque adeo etiam sufficienti, ad causandum amorem, ut fateretur Suarez; nec potest in cessatione seu omissione amoris ullam causam reperire; siquidem nec labor, nec radium, aut difficultas eius actus quicquam obstat; cum & per se sit maxime connaturalis, & iucundus Angelo; nec in suis actionibus naturalibus Angelus unquam defatigetur, ut patet; nec vero ex perturbatione aliqua, vel applicatione animi ad alios actus voluntatis, seu actum amoris erga alios, quicquam potest impediri; quia Angelus perturbationibus non est obnoxius; nec amor naturalis erga se alijs actionibus impeditur; nec ipse impedit alios, uti nec cognitio sui, cognitionem aliorum obiectorum: Ergo nec in cessatione ab illo actu vlla ratio boni apprehendi, nec in ipso amore illo vlla ratio mali apprehendi potest, ob quam ab eo actu Angelus cesset; ac proinde est necessarius in illo, etiam quoad exercitium.

21 Nec obstat, quod demones seipsos solum, pravo amore diligunt, qui tamen non potest esse naturalis, aut absolute necessarius. Primo enim ob hanc causam limitari posset assertio, de Angelo in statu rectitudinis, aut pure nature constituto, saltem quamdiu status is permanet. Deinde respondeo, etiam malum Angelum ex inclinatione naturali, adeoque necessario amare seipsum; spectando amorem illum secundum suam substantiam; quamvis amor ille adæquate spectatus etiam secundum intentionem finis, & aliarum circumstantiarum, pravius eaque ratione nec naturalis, neque absolute quoad exercitium necessarius sit in demone.

22 Assertio IX. Deum secundum se, aut alium Angelum secundum suam naturam, aut ullam omnino rem aliam naturalem à se distinctam, Angeli non amant necessario quoad exercitium. Hæc est communis sententia Doctorum, quam contra nonnullos recentiores tradunt Vasquez articulo quinto, & Suarez hic libro tertio, capit. quinto; numero quarto, ut & Ferrariensis loc. citat. & satis indicat ipsemet Sanctus Thomas articulo quinto, ad 5. ubi docet demones odisse DEVM; non potest autem cum absoluto odio alicuius, stare amor amicitia erga eundem, sub vlla ratione, ut recte Suarez;

etsi Gregorius de Valentia hic quæstione 11. punct. 2. existimet; forte probabiliter asseri posse, Deum ab Angelis ipsisque demonibus necessario amari etiam quoad exercitium. Nam fieri posset, inquit, ut DEVM secundum se semper actu diligerent, & tamen eundem sub alia quadam ratione, nimirum ut eos puniret, odio haberent. Sed reuera hoc fieri non potest; quia verum & absolutum odium alicuius personæ (quo modo utique demones DEVM oderunt) excludit omnem amorem benevolentia seu amicitia erga eundem. Ex quo etiam sumitur ratio assertio. His accedit, quod cognitio naturalis Angelica de DEO solum sit abstractiva & imperfecta, quæ ad amorem Dei necessitare non potest.

23 Est autem hic sermo de DEO, ut amato amore amicitia; quia amore concupiscentia necessario etiam quoad exercitium, Angeli necessario aliquo modo saltem implicite, amant Deum hoc ipso, quod suum sibi esse dependens ab Authore nature amant & volunt, ut indicat etiam Suarez citat. cap. 5. num. 10. Eademque ratione fortè explicari possent Bannes cit. quæst. 60. articulo 5. & Gregorius de Valentia cit. punct. 2. dum docent, Angelos necessario etiam quoad exercitium amare sine diligere Deum; tamen si illi reuera etiam de amore amicitia loquuti videantur.

24 Ex quibus à fortiori patet secunda & tertia pars assertio, quæ ab omnibus Doctoribus videntur receptæ, quia Angeli & seipsos mutuo (ut in demonibus accidit) & quamvis rem aliam naturalem particularem odisse & respicere possunt: nec potest in illis assignari ratio tanti boni cognita, quæ absolute necessiter ad amandum.

25 Assertio X. In Angelis naturaliter non habent locum actus voluntatis subreptitij & per inadvertentiam indeliberati. Ita ex communi & certa Suarez hic lib. tertio, cap. 4. numero 16. Ratio est. Quia nec habent appetitum, aut phantasiam à qua moveantur; & cum sufficienti advertentia seu cognitione semper operantur, ut colligitur ex dictis quæst. præced. dub. 8.

26 Assertio XI. In Angelis secundum suam naturam spectatis possunt esse habitus naturales voluntatis, tum boni; tum mali; quamvis in bonis Angelis reipsa nulli esse videntur. Primam partem tradunt Scotus in 3. distinctione, 33. quæst. vnic. Maior in 3. dist. 33. quæst. 3. ad ultim. Angelus in Moralibus cap. 8. Molina hic quæst. 58. articulo 1. Suarez hic lib. 3. cap. 12. à numero 3. nec dissentit Azor tom. 1. lib. secundo, cap. 25. quæstio. 4. Etsi contrarium docuerint Durandus in 3. dist. 23. quæst. 1. ad 1. Mayron dist. 33. quæst. 1. articulo 5. Caietanus hic quæst. 54. articulo 1. & 4. & quæst. 63. articulo 1. & Vasquez 1. part. disputat. 43. cap. 7. numero 32. & disput. 219. cap. & in 1. 2. disput. 78. cap. 30. num. 20. 22. 25.

27 Probatur assertio. Tum quia verosimillimum est, demones reipsa habere habitus vitiosos superbia & odij Dei; nec enim dubium videtur,

quin hos actus facilius nunc eliciant, quam ab initio fecerint: quare etiam superius quæstion. præcedent. dub. 8. concessimus, in dæmonum voluntate habitus, quibus determinantur ad assensus incertos & coniecturales eliciendos. Tum quia in Angelorum voluntate per se spectata est sufficiens indifferentia, ad bene vel male operandum, actusque virtutum aut vitiorum eliciendos; quæ indifferentia proinde capax est determinationis per habitus. Tum quia in Angelis sua natura spectatis, non abesse videtur difficultas, tum ad exercendos actus quosdam excellentiores virtutum, v. g. naturalis dilectionis Dei; aut constantis amicitia naturalis erga alios Angelos colendæ; tum ad perpetuam mediocritatem & innocentiam vitæ naturalis retinendam, præceptorumque naturalium violationem vitandam.

28

Secundam partem assero cum Durando, Mayrone, Caietano, & Vasquez locis citatis, contra Suarez, & alios quosdam auctores pro præcedenti parte assertionis relatos; qui bonis etiam Angelis virtutum naturalium habitus tribuunt. Ratio est. Quia Angeli boni, ratione status beatifici, nec capaces sunt vilius actus vel habitus vitiosi, vt patet; nec vllam difficultatem, aut repugnantiam sentiunt in exercitio vilius virtutis naturalis; multo minus indifferentes sunt aut indeterminati ad legem naturalem seruandam, aut non seruandam: Ergo nulla est ratio, cur in illis sint naturales virtutum habitus.

Dices, satis esse, quod sint indifferentes ad multos virtutum naturalium actus alioqui non præceptos exercendos aut non exercendos. Respondeo, negando assumptum; quia stante impossibilitate peccandi, & simul summa facilitate bene naturaliter operandi, melius est, vt illa indifferentia, intra latitudinem actuum non præceptorum, pro arbitratu operandi, integra plane permaneat, quam vt per habitum non necessarium ad alteram partem determinetur, adeoque diminuatur. Quamuis ergo forte natura sua tales habitus ab Angelis acquiri possent; conuenienter tamen, iuxta diuinam dispositionem accidit, vt eos re ipsa non acquirant.

D V B I V M II.

Vtrum voluntas Angeli sit natura sua immutabilis & inflexibilis, ab eo, quod semel elegit: & qua ratione Angelus capax sit beatitudinis naturalis.

S. Thom. 1. p. q. 64. a. 2.

Explicatis ijs attributis Angelicæ voluntatis, quæ quod minus controuersa essent, facile simul omnia explicari potuerunt, restat

speciale dubium de naturali inflexibilitate Angelicæ voluntatis; quod veluti magis controuersum, & longiorem postulans explicationem, in hunc proprium locum seorsim discutendum reseruauimus. Quamuis enim à Theologis, occasione lapsus, & pœnitentiæ malorum Angelorum moueatur, reuera tamen ad naturalem conditionem Angelicæ voluntatis declarandam perinet. Inde vero oritur alterum etiam quæsitum, de capacitate naturalis beatitudinis; nam si Angelus sua natura est ad bonum & malum aequè flexibilis, videretur esse incapax beatitudinis naturalis, quæ perpetuitatem & immutabilitatem in bono requirit.

Certum autem, & extra controuersiam est, hac in re, primo, Angelos quoslibet posse naturaliter suam mutare sententiam, ac voluntatem, quando vel non cum omnimoda libertate, tam quoad exercitium, quam quoad specificationem; vel non cum plena & vndiquaque perfecta deliberatione, ac consideratione omnium circumstantiarum ad rem pertinentium, aliquid statuerunt. Nam ob priorem causam, Thomistæ (qui alioquin inflexibilitatem voluntatis Angelicæ tulerunt) aiunt, Angelum malum, peccando, ac Deum odio habendo, mutasse suam sententiam, postquam antea amoris actum, erga eundem, non minus, quam boni Angeli, exercuerat. Dicunt enim, illum amorem, etiam fuerit liber quoad exercitium, non tamen quoad specificationem: eo quod in primo instanti non potuerint Angeli peccare Deumque odisse: de qua re quæst. 6.

Propter secundam causam aiunt, diabolum, cum antea per Iudam intendisset & procurasset mortem CHRISTI Ioann. 13. tamen postea, per vxorem Pilati eam conatum esse impedire, Matth. 27. vt communis & valde probabilis multorum habet explicatio; licet Maldonatus ibidem, cum nonnullis Patribus, aliter sentiat. In quem sensum etiam Suarez hic lib. 3. cap. 10. numero 22. dicit, valde probabile esse, somnium illud vxoris Pilati non de dæmone sed à Deo fuisse, vt ex Patribus ipse etiam notauit 2. tom. disputat. 31. sect. 3.

Secundo certum & extra controuersiam est, saltem diuina virtute, & per extraordinariam, quandam gratiam posse aut potuisse dæmones, post peccati electionem, rursus ad pœnitentiam, & statum salutis reduci. Quis enim, aut qua ratione hoc negare possit?

Controuersum est autem, vtrum Angelus possit sua natura, id quod perfecta libertate & deliberatione semel elegit, vt quidem peccando fecisse aiunt Thomistæ, nolle; adeoque de tali electione pœnitentiam, esto infructuosam habere. De qua re est duplex sententia; prior negatiua, quam tinent S. Thomas quæst. 64. a. 2. Alensis 3. p. q. 1. mem. 2. Capreolus in 2. dist. 7. q. 1. Ferrariensis 4. cont. gent. cap. 95. Caietanus, Bannes, Zumel, alijque recentiores Thomistæ hic citat. quæst. 64. art. 2. & Heruæus quodlib. 3. q. 11. qui tamen ab alijs relatis differt in assignanda ratione. Nam priores illi tota causam huius immutabilitatis referunt ad perspicacitatem intellectus Angelici:

hic

hic autem in magnum & liberissimum impetum, quo fertur voluntas Angeli, ut & animæ separata, in rem volitam. Sed verior est sententia affirmatiua, quam sequentibus assertionibus explicamus.

5 Assertio I. Verius est, Angeli voluntatem non esse ita natura sua inflexibilem, quin id quod semel perfecta libertate & deliberatione elegerit, aut voluit, absolute possit mutata voluntate, nolle, adeoque & facti penitentiam concipere. Hæc est communis sententia Doctorum, extra Scholam S. Thomæ; quam speciatim tradunt Bonaventura in 2. d. 7. part. 1. art. 1. quæst. 1. Scotus in 2. d. 7. q. vn. & in Reportatis eadem dist. q. 3. Egidius q. 1. a. 2. Durandus q. 2. Ariminenfis q. 1. art. 2. Gabriel ibidem. Marfilus in 2. quæst. 5. a. 5. Ockam in 2. q. 19. & Paludanus in 4. d. 50. q. 1. quos sequuntur Gregorius de Valentia q. 15. pun. 2. Molina cit. q. 64. art. 2. disp. 2. Vasquez disp. 2. §. cap. 4. & 7. & Suarez hic lib. 3. cap. 10. à num. 5.

6 Probatur primo autoritate Sanctorum Patrum, qui eam sententiam non obscure indicant, Hieronymus epist. 146. ad Damasum, *Deus, ait, solus est, in quem peccatum non cadit, cetera cum sint liberi arbitrij, iuxta quod homo ad imaginem & similitudinem Dei factus est, in utramque partem suam possunt flectere sententiam.*

7 Gregorius Nyssenus lib. de orat. dom. de humana pariter & Angelica natura loquens, ait; *Boni & honesti studium equaliter utriusque natura essentia simul insitum & attributum est. Plenamque item ac summam in sese potestatem, & ab omni necessitate liberam voluntatem in utrisque parem, rerum vniuersarum præses effecit, ut animi libero quodam arbitrio, atque proposito regatur, quicquid ratione pariter ac mente honoratum est.*

8 Et aperte Fulgentius lib. de fid. ad Petrum cap. 3. *Si possibile esset, ut humana natura, postquam à Deo auersa, bonitatem perdidit voluntatis, ex se ipsa rursus eam habere potuisset, multo possibilis hoc natura haberet Angelica, quæ quanto minus gravatur terreni corporis pondere, tanto magis hac esset prædita facultate. Quæ ratio supponit, ex parte mutationis voluntatis nihil ob stare, quo minus Angelus suum peccatum retractet; sed deesse solum facultatem ad satisfaciendum Deo, sicut in homine accidit. Idem etiam significat Fulgentius infra capit. 23, cum ait. Hoc ipsum, quod Angeli ab illo statu beatitudinis mutari in deterius nullatenus possunt, non est eis naturaliter insitum; sed postquam creati sunt, gratiæ diuinæ largitate collatum. Si enim Angeli naturaliter incommutabiles forent, nunquam de eorum consortio diabolus & eius Angeli cecidissent.*

9 Secundo probatur assertio ratione. Primo. Quia Angelus, antequam se determinaret ad vtrumlibet, erat indifferens, non obstante vlla quantumuis perfecta deliberatione; adeoque ea stante, poterat vtrumuis oppositorum eligere: Ergo etiam facta determinatione id facere poterit: siquidem ea determinatio in se necessario non manet; nec post se alium potuit effectum relinquere, quam habitum prauum; qui tamen ut sic subiacet voluntatis arbitrio;

quia habitibus vtimur, quando volumus.

Secundo, Nulla conueniens ratio potest assignari, cur Angelus, cum potuerit à bono in malum flecti, & à malo vno in aliud oppositum malum, ut ex prædictis exemplis liquet, non possit absolute etiam à malo quamuis perfecte deliberato, saltem imperfecta & inutili, atque ex solo sui amore & desiderio euitandi pœnas perfectâ poenitentia in bonum flecti. Nam quod dicitur, amorẽ Dei initio à malis etiam Angelis conceptum, non fuisse liberum, quoad specificationem actus, id primum dissiiliorem solum reddere, debebat retractationem. Deinde cum actus ille in momento non deserit, sed aliquanto tempore durauerit, necesse est fateri, eum fuisse non solum plene deliberatum, sed etiam protempore consequenti primum instans creationis liberum, non solum quoad exercitium; sed etiam quoad specificationem.

Tertio. Si non posset Angelus suam mutare voluntatem, causa esset, vel ipsa conditio naturæ Angelicæ; quasi ea sit ex se, ab eo, quod semel elegerit, immutabilis: vel perfectio deliberationis & cognitionis Angelicæ; quasi nihil accidere possit, ad mutandam voluntatem idoneum, quod antea non fuerit ab eo præcognitum aut præcogitatum; aut ipsamet firmitas adhesionis seu applicationis voluntatis ad aliquid volendum; eo quod summo liberissimoque impetu facta sit: Sed nihil horum dici potest. Non primum. Quia solius Dei proprium est, uti naturam, ita etiam voluntatem penitus habere immutabilem; ut ex Patribus citatis constat; idque eo magis, quod alioqui voluntatem Angeli naturaliter mutari, ac mutatam esse, negari non potest. Nec secundum. Tum quia non est credibile, Angelum malum, antequam peccaret; omnia ea expresse cogitasse, quæ ob peccatum ei postea acciderunt, puta æternam in momento damnationem, & pœnam damni ac sensus irrevocabilem. Tum quia etiam si id gratis concederetur, ea tamen perfectio deliberationis nihil obstarat mutabilitati voluntatis. Siquidem uti etiam cum perfectissima deliberatione, initio stare poterat, indifferentia ad vtrumlibet, ita etiam post electionem ea nihil ob stare potest, quin absolute voluntas mutari possit ad alteram partem: præsertim quando, ut suo loco dicitur, verius est, peccatum in voluntate esse posse absque omni præuio errore vel incogitantia intellectus. Neque tertium. Tum quia frustra dicitur, Angelum summo, & liberissimo impetu se ad peccandum determinasse; quo enim eius voluntas erat liberior, eo magis in potestate eius esse debebat, impetum & conatum voluntatis moderari. Tum quia etiam si impetus ille fuisset summus, postquam tamen transijt, nec per se impedire poterat conatum contrarium, ut patet, nec per aliquem effectum à se relictum, uti superius diximus.

Denique si deliberata illa Angeli voluntas esset sua natura penitus inflexibilis; tunc & Angeli boni ex sua natura facti fuissent impeccabiles; & rursus Angelus in statu puræ naturæ creatus, eo ipso redderet se impeccabilem, quod vel semel

naturalem Dei dilectionem super omnia libere, profus & deliberate elicisset: siquidem cum ea etiam dilectione omne peccatum, præsertim contra legem naturæ pugnat: id vero est contra citatos Patres, præcipue Fulgentium. Ex quibus etiam fundamentis oppositæ sententiæ satisfactum est.

10 **Assertio II.** Angeli tamen voluntas semel ad malum libere determinata, non nisi difficulter, admodum sua natura in bonum flecti potest. Hæc est communis sententia, etiam eorum, quos pro prioræ assertionis citauimus, eoque sensu cum Paludano, Vasquez, Suarez & alij existimant, posse forassis S. Thomæ sententiam explicari. Probat & declaratur. Cum enim Angelicus intellectus multo perspicacior sit humano, ut quæ præced. dictum, accurate utique prouidet, omnia ea quæ ad rem statuendam pertinet: Cum ergo in hominibus frequentia & facilitas penitentiæ ex eo potissimum oriatur, quod homo ab initio non plane omnia expendere soleat, quæ ad plenam deliberationem spectant, fit, ut Angelus ex hac parte multo difficilius penitentiæ facti præteriti capiatur. Deinde cum Angelus neque ex fragilitate seu passione, vel concupiscentia, neque ex ignorantia, sed ex certa & destinata voluntate, adeoque ex malitia, & ingenti superbia, summa libertate peccarit; idque adeo cum actu quodammodo reflexo permanendi in hac eadem voluntate perpetuo, quicquid super ea rem mali euenturum sit; sane negari non potest, voluntatis hanc applicationem ad peccatum fuisse ex se firmissimam, ac quodammodo perpetuam: quo fit, ut quanto ea alioqui secundum esse naturæ præstantior fuit, tanto etiam moraliter difficiliorem reddiderit retractandi facultatem; ita ut vere dici possit, Angelum ex eadem illa superbiæ magnitudine, qua semel ad peccatum inductus est, moraliter quasi obstinatam habere in peccato voluntatem; licet ex sua natura absolute loquendo voluntatem mutare posset. Videri potest Carthusianus in 2. dist. 7.

11 **Quod vero ad alteram difficultatem attinet,** de beatitudine naturali Angeli, sunt hæc de re tres Doctorum sententiæ. Prima absolute negat, Angelum sua natura capacem esse alicuius beatitudinis naturalis. Ita Vasquez 1. pa. d. 226. c. 2. qui mouetur argumento superius allato, de mutabilitate Angelicæ voluntatis, adeoque defectu perpetuitatis & immutabilitatis ad beatitudinis statum requisitæ. Secunda sententia est, Angelum necessario esse beatum beatitudine naturali; ita ut etiam dæmon retineat quicquid est perfectionis in naturali beatitudine secundum se spectata, puta perpetuam contemplationem Dei auctoris naturæ, cum amore naturali eiusdem super omnia; tametsi in eo statu nomen beatitudinis non mereatur, ob contrariam infelicitatem & damnationem adiunctam; quod sentire plures modernos Thomistas 1. part. quæst. 56. articulo tertio & quæst. 60. art. 5. & quæst. 62. a. 1. refert Suarez hic lib. tertio, cap. 11. numero 2. sed in medio consistit veritas, sequenti assertionem declaranda.

12 **Assertio III** Est quidem Angelus, cum in statu puræ naturæ; cum in statu naturæ eleuatae ad supernaturalem beatitudinem consequendam, sua natura capax beatitudinis naturalis; at tamen ea nec perfectum beatitudinis statum, ex sola natura Angeli habere potest, neque omnino ab Angelo est inseparabilis, etiam si de illa secundum se loquamur. Ita communis Doctorum.

13 **Et primam partem passim indicant Patres & Doctores,** qui naturalem quandam beatitudinem Angelis à Deo creatis (non autem dæmonibus) tribuunt; in quibus Augustinus lib. 11. de Genes. ad lit. c. 26. & lib. 11. de ciuit. cap. 11. Fulgentius de fid. ad Pet. cap. 3. Gennadius de Eccles. dog. cap. 59. quo modo etiam de homine loquitur Augustinus lib. 14. de ciuit. cap. 10. 19. 26. item Sanctus Thomas cum suis 1. part. quæst. 62. articulo 1. Scotus 2. distinct. 3. quæst. 9. & distinct. 4. quæst. 1. Durandus ibidem quæst. 1. Molina cit. quæst. 62. art. 1. Gregorius de Valentia quæst. 13. punct. 2. Suarez hic lib. 3. cap. 11. qui etiam naturalem beatitudinem positam asserunt, præcipue in contemplatione naturali Dei, iuxta Aristotelem, lib. 10. Ethic. cap. 7. & 8. ubi beatitudinem hominis in contemplatione substantiarum separatarum posuit: cui Molina, Gregorius de Valentia, Suarez & alij non male adiungunt rectitudinem quandam voluntatis, qualis qualis Angelo circa præcepta naturalia est possibilis, præcipue quoad naturalem dilectionem Dei. Ratio est. Quia supremum bonum naturale, ad quod Angelus ex sua natura ordinatur, recte dicitur beatitudo ipsius naturalis, consentaneè Aristoteli cit. lib. 10. cap. 7. & 8. ubi aliquam hominis beatitudinem in contemplatione substantiarum separatarum posuit.

14 **Quia ergo Angeli natura sua habent perfectam Dei cognitionem abstractiuam,** simul cum amore amicitie erga eundem; hosque actus, si velint, continuare perpetuo possunt, ut dictum: quid nisi ipsi, si coniungantur cum carentia defectuum & infelicitatis, sufficiant ad quandam naturalem beatitudinem, cum sint operationes naturales omnium præstantissimæ?

15 **Secundæ partis ratio est.** Quia Angeli cum sint sua natura mutabiles & flexibiles etiam à bono in malum; possunt ab ea beatitudine excidere; cum tamen ad statum perfectæ beatitudinis requiratur perpetuitas & immutabilitas.

Tertia pars patet ex dictis dub. 1. Quia in dæmone post peccatum non manet dilectio Dei naturalis super omnia: nec contemplatio naturalis Dei, velut summi boni; sed quidem ut iusti vindicis, & ipsam naturam dæmonis referuantis ad debitam punitionem. Quod vero dicitur, naturalia in Angelo post peccatum mansisse integra, non intelligitur vniuersim de operationibus seu actibus secundis, naturalique rectitudine ex his actibus pendente, sed de actibus primis, seu naturalibus potentijs, quæ cum Angelica natura

necessario & inseparabiliter coniunctæ sunt, ut recte Suarez cit. cap. 11. num. 4.

DV BIVM III.

De locutione Angelica: an nimirum, et quomodo Angeli inter se, nobiscum, et cum Deo colloquantur.

S. Thomas 1. p. q. 107. aa. 5.

Qua ratione hanc, & sequentis dubij difficultatem ad hunc locum reuocauerim, initio huius quæstionis dictum est. Supponimus vero, Angelos inter se mutuo loqui, sibi que ea locutione manifestare posse secreta cordium, vt cum S. Thoma cit. quæst. 107. a. 1. & in 2. d. 11. docent omnes Theologi, & aperte constat ex scriptura Isai. 6. 3. *Seraphim stabant super illud; et clamabant alter ad alterum, et dicebant, Sanctus, Sanctus, Sanctus. Zachar. 2. v. 3. Et ecce Angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, et Angelus alius egrediebatur in occursum eius, et dixit ad eum. 1. Cor. 13. v. 1. Si linguis hominum loquar, et Angelorum. Apocal. 7. v. 3. Angelus vnus clamauit ad quatuor alios dicens, Nolite nocere terra et mari, &c. Idem docent SS. Patres, speciatim Dionysius cap. 4. cæl. hier. & Isidorus lib. 1. sent. siue de sum. bono cap. 10. & 12. vbi ait, inferiores obedire Superioribus. Et Gregorius 2. Moralium cap. 5. Dignum est, inquit, vt mens nostra qualitatem corpore locutionis excedens, ad sublimis arg. incognitos modos locutionis intima suspendatur.*

Ratio est. Tum quia hoc omnibus intelligentibus creaturis commune est, vt inter se colloqui possint. Tum quia id postulat & socialis vitæ consuetudo, & decens gubernatio vniuersi. Cum enim vt quæst. præcedent. dub. 6. dictum, Angeli naturaliter & ex se non norint secreta cordium alterius Angeli, & nihilominus tamen tum ad communicationem mutuam, tum ad decentem gubernationem vniuersi, qua inferiora reguntur per superiora, necessarium sit, vt Angelus quisque etiam secreta cordium cuiusque alterius Angeli, eo volente, cognoscere possit, planè opus erat, vt naturali hac facultate Angeli essent præditi, qua per locutionem sibi mutuo secreta cordium manifestare possent.

Hoc posito, de modo locutionis Angelicæ est difficultas, ac non parua inter Doctores dissensio, in decem sententiis diuisa, quas ita ordine, referam, vt mox quid de singulari sentiam, breuiter exponam: inde vero sententiam veriorem paucis explicem & confirmem, & quæ sunt consequentia inde deducam.

Est igitur prima sententia, Angelum cogitationes alterius Angeli cognoscere per illa ipsa, quæ naturaliter in altero Angelo cognoscit; si modo hic velit suas cogitationes ad illa naturaliter nota referre: ita vt locutio fiat, per relationem mentalem secretorum, ad ea, quæ iam antea naturaliter in loquente ab altero Angelo cognoscuntur. Refertur à Durando in secundo distinctione 11. quæst. 2. & refellitur merito ab

omnibus, quia ista naturalia non habent connexionem cum liberis cordium secretis. Et si realis horum connexio & in hæsiō cum substantia & natura Angeli, non facit ea cognoscibilia, quanto minus sola mentalis relatio eorundem ad ipsa. Denique hac ratione secreta cordium vni manifestata, mox omnibus essent manifesta.

Secunda sententia dicit, Angelos colloqui per quædam signa seu characteres cælo impressos. Refertur & refellitur item à Durando loc. citat. Quia vanum est, existimare, aut signa corporea effici ab Angelis loquentibus; aut non nisi in cælis effici; à quibus sæpe cum loquuntur, longissimè absunt; aut quomodocumque in cælis effecta per se significare tam recondita animi sensa: Si vero ex institutione significant; quis instituit? Si Deus, ergo locutio Angelis ex seipsis non conuenit. Si Angeli; quomodo instituere poterant, nondum inuenta locutione & sermone, quo inter se communicarent? Si vnus Angelus pro omnibus: non paruo tempore opus erat ad hoc negotium; quo inter se interim Angeli nulla ratione communicabant? Denique hac ratione locutio ad vnum facta, simul omnibus esset manifesta.

Tertia sententia ait, conceptus occultos, & hoc ipso minus expressos, exprimi per alios conceptus & verba mentalia magis expressa & determinata. Refert item, & refellit Durandus ex communi. Quia cum natura sua omnes isti conceptus liberi sint occulti, vt dictum loc. cit. certe etiam quamuis explicatissimi sint, non eo ipso erunt manifesti. Præterquam quod hac ratione impediretur Angelus, ne vnquam secreta cordium, quæ ab altero nollet intelligi, expressis eiusmodi & determinatis conceptibus posset concipere. Postremo nunquam vni loqui posset, quin simul omnibus animi sensa faceret manifesta.

Quarta sententia est ipsius Durandi loc. cit. asserentis denique, se non videre, quo modo Angeli inter se colloquantur, sua inuicem secreta pandendo, nisi eo modo, quo homines inter se colloqui solent, formando nimirum voces in aère. Sed est absurda sententia. Quia sic loqui non possunt, nisi in aère constituti, & nisi pariter omnibus Angelis, si auscultare velint audientibus: cum voces in aère expressas, tanquam naturalia entia omnes vtique cognoscere possint, si velint. Vnde eam sententiam merito etiam refellit Bonauentura in 2. d. 10. a. 3. q. 1. & improbant Patres, Basilius homil. 3. in id, *Attende tibi*, Gregorius lib. 18. Moral. cap. 3. & Damascenus lib. 2. c. 3. Quorum doctrina pariter etiam prioribus sententijs aduersatur.

Quinta sententia est Scoti in 2. d. 9. quæst. 2. vbi docet, Angelum eo ipso loqui alteri Angelo, quod ipsi effectiue imprimit conceptum rei manifestandæ, ita vt ipsa locutio fiat, eiusdem conceptus manifestandi impressione in altero Angelo. Quam sententiã ita etiã defendere conatur Bassolis in 2. dist. 9. q. 2. ad 1. Sed est improbabilis sententia. Tū quia actio vitalis, vt nimirum est conceptus mentis, naturaliter procedere non potest, nisi à principio vitali intrinseco, habete ipsam, vt omnes fatentur, Tum quia sic Angelus inferior loqui non posset.

superiori, in quem nihil potest agere. Tum quia locutio non consistit in manifestatione rei à loquente conceptæ, utpote quam Angelus alter per se plerumque potest intelligere; sed in manifestatione ipsius conceptus, eius, qui loquitur, ad quæ rei conceptæ conceptus per se non potest conferre. Tametsi enim cognoscam res illas, quas alter concepit, non tamen eo ipso scire possum, quid alter conceperit. Neque recte Scotus ibidem distinguit in Angelo auditionem & visionem, quas, ut animo insunt, non distingui tradit Augustinus lib. 15. de Trinit. cap. 10. *In animo*, inquit, *non est aliud, atq. aliud, videre, & audire*. Nisi quis hæc velit distinguere ex parte obiecti inadæquate, tanquam includens & inclusum; ut visio sit omnium, quæ clare & intuitiue cognoscit Angelus, auditio sit solius locutionis, seu conceptionis alienæ manifestatæ.

Sexta sententia est, locutionem Angelicam fieri per impressionem speciei ipsius interni conceptus, ab Angelo loquente in altero Angelo audiente factam: ita ut vnus Angelus eo loquatur alteri, quod ipsi speciem sui conceptus libere imprimit. Ita docet Suarez hic lib. 2. cap. 27. à num. 30. & pro eadem citat Bassolem loc. cit. Aureolum in 2. dist. 9. q. 1. art. 1. & 4. item Herreram, Zumelium, & Pesantium; & fauent nonnihil Scotus loc. cit. item Alensis 2. part. quæst. 27. mem. 3. & 5. Bonauentura in 2. dist. 10. art. 3. q. 1. Richardus dist. 9. art. 2. q. 1. eamque sub nomine recentiorum refert Vasquez infra.

Sed non probatur. Tum quia, ut dictum, conuenienter non dicitur, Angelum inferiorem, loquendo, agere aliquid in superioré. Tum quia vel agere deberet Angelus in distans loquendo; vel non posset absenti loqui. Tum quia sic non posset Angelus alteri in quavis maxima distantia etiã in infinitum syncategorematicè loqui, quod fauentur quidem authores ijdem; sed est expresse contra Sanctum Thomam cit. quæst. 107. art. 4. & communem, ut dicitur inferius, coroll. 3. Tum quia vniuersim diximus dub. 10. species rerum intelligendarum Angelos habere ingenitas à principio. Tum quia species ab intellectione alterius Angeli productæ (si darentur) non essent alteri Angelo superiori vel inferiori proportionatæ, & per consequens deberent in diuersis Angelis diuersæ species ab eadem cogitatione produci, &c. Tum quia species, si quæ ab obiecto producuntur, naturaliter & non libere producuntur. Tum quia ratio non esset, cur non eodem modo Angelus loqui posset animæ nostræ, etiã in hoc corpore constitutæ. Plura contra hanc sententiã Vasquez disput. 211. cap. 5. & Albertinus infra. Nec ea sane est S. Thomæ consona, ut dicemus, quicquid Suarez dixerit.

Septima sententia ait, vnum Angelum alteri loqui, per hoc, quod ipsi imprimit non speciem, sed conceptum, seu notitiam, non rei conceptæ, ut dixerat Scotus, sed ipsius conceptus, seu notitiæ, quam habet loquens; idque non libere, sed necessario. Ita Ockam in 2. quæst. 20. & quodlib. 1. quæst. 7. Gabriel in 2. dist. 9. quæstione 2. articulo 4. Sed refellitur fere, ut duæ præcedentes. Et accedit, quod locutio inter Angelos ex com-

muni omnium debet esse libera non necessaria.

Octaua sententia ait, vnum Angelum alteri loqui, expressione cuiusdam signi spiritualis, seu naturaliter, seu ut plures indicant, ex institutione significantis; & vel manentis in ipso loquente, vel producti in Angelo audiente. Pro qua sententia à Vasquez citat. disput. 211. cap. 10. & Suarez hic lib. 2. cap. 26. num. 5. citantur Ægidius in 2. d. 10. quæst. 3. art. 1. Argentina quæst. 1. art. 2. Ariminensis quæst. 2. Marsilius in 2. qu. 7. art. 2. Clitouxus in Damascen. lib. 2. capit. 3. Quibus consentiunt Molina q. 57. a. 4. & q. 106. a. 1. & Albertinus tom. 1. princ. 1. coroll. 17. à n. 9. qui docet, hæc signa significare ex institutione Dei, à quo etiam data sint Angelis, & esse cuique, Angelo propria, adeo vt tot sint diuersæ Angelorum linguæ & signa, quot sunt Angeli numero. Citatur etiam ab eodem S. Thomas. q. 102. a. 5. & q. 9. de veritate a. 4. sed non recte, ut dicitur.

Nec placet ea sententia, tum ob causas plerasque in sexta sententia relatas, tum quia qualianam sint ea signa, non possunt dicere. Et cum in Angelis tantum sint intellectus & voluntas, & potentia motiua, non apparet, à qua potentia hæc signa effici debeant, cum nec sint motus, seu qualitas motiua, nec volitio, nec intellectio. Accedit, quod illa tanta signorum & quasi linguarum varietas & multiplicatio per se incredibilis videtur, nec decere eam, quæ inter Angelos, præsertim eiusdem speciei esse debet, naturæ, morum, & perpetui conuictus similitudinem. Et tamen sublata ea varietate, & multitudine, iam per se cadit ea sententia, quandoquidem explicare ipsa non potest, qua ratione alias cognito signo communi, particulatim vnusquisque loquens, propriaque eius animi conceptio nota fiat.

Nona sententia supponens, quasunque cogitationes mentis (non autem motus voluntatis) esse saltem quoad substantiam cuiunque Angelo naturaliter notas, dicit, fere ad modum tertie sententiæ, locutionem Angelicam consistere in quodam conceptu vel reflexo (quia est de cogitatione, vel certè de actu voluntatis, & secreto cordis) explicante & exprimente secretum cordis, peculiariter directo ad eum, à quo eum loquens Angelus vult percipi. Ita Vasquez cit. disp. 211. cap. 11. & 12. vbi citat etiam Henricum quodlib. 5. quæst. 15. a. 2. Heruæum in 2. d. 11. quæst. 1. & Maiorem dist. 9. q. vlt. licet Suarez cap. 27. num. 2. eam sententiam existimet esse singularem, & Vasquezij propriam. Sed nec ista sententia probatur. Tum quia fundamentum quod supponit, falsum est, ex dictis supra quæst. 3. dub. 6. Tum quia hac ratione non posset Angelus aut homo cognoscere suum affectum & intentionem voluntatis, quin hoc ipso illos actus alijs Angelis atque etiam dæmoni faceret manifestos, quod plane est absurdum. Tum quia eadem ratione non posset vnus Angelus alteri loqui secreto, quin ea locutio omnibus fieret manifesta, siquidem supponit hæc sententia, omnes cogitationes mentis, ac præcipue reflexas, in quibus constituit locutionem, per se, ac sua natura omnibus Angelis esse manifestas; quod tamen rursus non leue incommodum est.

Est

13

Est igitur decima sententia, locutionem Angeli non fieri aliter, quam per liberam ordinationem seu directionem secreti ad eum, cui id ipse Angelus velit facere manifestum: ita ut hæc ordinatione sit conditio sine qua secretum non intelligeretur; ea vero posita, absque alia mutatione, statim intelligatur. Ita plane docet S. Thomas (frustra repugnantibus Vasquio cap. 8. Suario & Albertino locis citatis) quæst. 107. a. 1. ubi ait: *Quando mens convertit se ad actum considerandum, quod habet in habitu; loquitur aliquis sibi ipsi: nam ipse conceptus mentis interius verbum vocatur. Ex hoc vero quod conceptus mentis Angelica ordinatur ad manifestandum alteri per voluntatem ipsius Angeli; conceptus mentis unius Angeli innotescit alteri. Et sic loquitur unus Angelus alteri. Nihil est enim aliud, loqui ad alterum, quam conceptum mentis Angelici manifestare. Et in eundem sensum art. 2. ait: Angelum loqui Angelo nihil aliud est, quam conceptum suum ordinare ad hoc, ut ei innotescat, per propriam voluntatem.*

Et rursum art. 1. resp. ad 1. ait: *In nobis interior mentis conceptus quasi duplici obstaculo clauditur: primo quidem ipsa voluntate, qua conceptum intellectus potest retinere interius, vel ad extra ordinare. Et quantum ad hoc, mentem unius nullus alius potest videre, nisi solus Deus, secundum illud: 1. Cor. 2. Quæ sunt hominis, nemo novit, nisi spiritus hominis, qui in ipso est. Secundo autem clauditur mens hominis ab alio homine, per grossitatem corporis; unde cum etiam voluntas ordinat conceptum mentis ad manifestandum alteri, non statim cognoscitur ab alio, sed oportet aliquod signum sensibile adhibere. &c. Hoc autem obstaculum non habet Angelus; ideo quam cito vult manifestare suum conceptum, statim alius cognoscit. Ita S. Thomas, qui expresse docet, discrimen esse inter homines & Angelos sibi mutuo loquentes, quod homo absque alio signo exteriori homini proportionato, non intelligit alterius secretum, etiamsi hic ordinet illud ad ipsum, & velit ab eo cognosci; inter Angelos autem vnus alterius secretum hoc ipso statim cognoscit, quod alter vult manifestari suum conceptum. Eandem sententiam tradunt Capreolus in 2. diff. 11. quæst. 1. Caietanus cit. q. 107. artic. 1. Gregorius de Valentia disp. 8. pun. 2. & multi Thomistæ recentiores. Favent etiam Alensis 2. part. quæst. 27. mem. 6. Albertus in 2. part. sum. tract. 9. quæst. 35. a. 2. Bonaventura in 2. diff. 10. a. 3. q. 1. Henricus quodlib. 5. q. 15. & Durandus in 2. diff. 11. q. 2. num. 11. nisi quod hic simul negat, locutionem manifestari Angelis conceptus internos; utpote quosiam antea ipsis esse perceptos existimat. Eandem sententiam esse valde celebrem in Scholis, fatetur Suarez hic lib. 2. cap. 27. num. 12. & quia ipse etiam veriore existimo, eam sequentibus assertionibus breuiter explico.*

14

Assertio I. Locutio Angelica formaliter est manifestatio secreti cordis, seu conceptus interni ab Angelo loquente, alteri Angelo verbis quibusdam facta. Ita S. Thomas cit. q. 107. a. 1. cum ait: *Nihil est enim aliud loqui ad alterum, quam conceptum mentis alteri manifestare. Ratio est. Quia de ratione locutionis ad alterum est, ut loquens suos mentis conceptus, siue sensa animi alteri*

exponat; ac re ipsa etiam quantum in se est manifestet, si alter eos per se non norit. Cum ergo Angelis secreta cordium per se non norint; necesse est, ut locutio ad ea manifestanda referatur. In quo differt hæc locutio à locutione, qua Deo loquimur, cui quod peccata cordium iam antea sunt manifesta, non aliter loquimur, nisi quatenus voluntariè cor nostrum, siue sensa, illius notitiæ subijcimus. Non tamen est de ratione locutionis, ut locutio, seu animi sensa iam exposita ab altero re ipsa percipiantur; satis est quod ipsa locutio, quantum est ex se, sufficienter alteri ea faciat manifesta; etiamsi alter ob distractionem seu inadvertentiam actu non percipiat, modo percipere possit, si attendat. Addidi verò verbis quibusdam facta. Quia si conceptus nostri & animi sensa alio modo patefiant. V. G. per naturalia signa exteriora, aut motus & passiones corporis V. G. gemitus aut suspiria, prout etiam Angelis sensa nostra, & partim etiam aliorum Angelorum innotescere posse docuimus, supra q. 3. dub. 6. ea sanè proprie non erit, nec vocari à Theologis solet locutio, ut recte etiam notavit Durandus loc. cit.

15

Assertio II. Ea manifestatio secretorum cordis, adeoque ipsa locutio inter Angelos fit, ipsa directione voluntaria, seu ordinatione libera secreti ad alterum, qua nempe Angelus vnus velit sua secreta alteri esse manifesta, ab eoque percipi; absque vlla alia aliorum signorum expressione, aliaue operatione in mente audientis Angeli. Ita auctores relati pro vltima sententia, ut dictum. Probat per primo. Quia locutio Angelica fit verbis ad alterum directis, ut dictum: at hoc inter Angelos aliter (modo saltem ordinario & connaturali) fieri non potest, quam ipsis verbis mentalibus seu conceptibus internis libere ad alterum directis & ordinatis; siquidem in Angelis alia verba, puta vocalia, aut scripta, secundum ordinatum, & connaturalem agendi modum, locum non habent.

16

Secundo. Si Angelis hoc ipso naturaliter patefiant alterius Angeli secreta, quod ab hoc ad eos libere ordinantur, ut dictum, negari non potest, locutionem Angelicam hac ipsa ordinatione perfici: sed verum est antecedens: Ergo &c. Maiorem facile concedunt omnes; siquidem ob eam solum causam, ceteri auctores huic sententiæ refragantur, quia existimant impossibile, ut ita alijs Angelis patefiant secreta cordis, absque alia signorum expressione, vel operatione in mente eorum, quibus fit locutio. Minor probatur. Quia secreta cordium sunt alioqui ex suo genere entitates naturales; quæ proinde etiam naturaliter ab Angelis omnibus cognosci possent; nisi ratio moralis secreti ex eorum parte obstaret; qua nimirum ipse Angelus loquens cupit hæc esse occulta omnibus, quibus ea ipse non manifestat; at vero hoc impedimentum & quasi velum obtagens secretum, tollitur ipsa voluntaria directione secreti ad alium Angelum, ea mente facta, ut ab eo secretum percipiantur, ut patet: Ergo facta hac ordinatione, nihil iam deest, quo minus secreta vnus Angeli alteri Angelo patefiant.

17 Tertio. Omnis Angelus habet sufficientem vim naturalem sibi à principio congenitam, cognoscendi omnia plane entia naturalia, quæ ad se suamque personam aliquo modo pertinent: sed hæc secreta cordium vnus Angeli, hoc ipso, quod ad alium Angelum libera voluntate referuntur, iam ad ipsum aliquo modo pertinent, non solum vt obiectum terminans eum actum, sed vt eum etiã quem iuxta debitum inter Angelos politicæ ordinem, deceat esse conscium talis conceptus: Ergo credibile est, ita fuisse à Deo connaturaliter institutum modum cognoscendi Angelorum, vt ea conditione posita, absque alia vltiore operatione ex parte loquentis, secretum mox intelligeretur.

18 Quarto. Homines etiam, & animæ separata, ex vteriori sententia, ita loquuntur Angelis, absque vlla productione aliorum signorum, vel etiam vlla operatione transeunte in mente Angelorum peracta; quid enim homo aut anima efficere possit in mente Angeli? neque aliud oportunitior & generalior loquendi modus pro homine, & anima separata assignari potest: Ergo & Angeli ita inter se colloquuntur: Denique idem probatur ex refutatione aliarum sententiarum; nullus enim alius modus locutionis Angelicæ conuenientior & facilius assignari potest.

19 Nec obstat, quod per eam ordinationem secreti ad alium Angelum factam, obiectum in seipso, nihil immutatur. Non est enim necesse, vt obiectum realiter mutetur, vbi de conditione sine qua non sermo est: cum etiam in humanis obiectum sæpe visibile reddatur, per solam appropinquationem videntis oculi, etiam si ipsum obiectum in se maneat inuariatum. Idem hic de appropinquatione, quasi morali ipsius obiecti cogitandum: præsertim vbi ratio impediens cognitionem secreti, solum est moralis, & extrinseca, tam obiecto cognoscendo, quã subiecto cognoscenti. In quem sensum etiam S. Thomas quæst. 106. art. 1. ait: *Idem facere in spiritualibus ordinem conuersionis, quod facit in corporalibus ordo localis propinquitatis.* Nec mirum est, Angelos cum sint excellentioris naturæ, habere modum etiam operandi altiore, nec cum hominibus alijsue rebus naturalibus omni ex parte communem. Siquidem aliæ quoque sententiæ pleræque modum eis operandi singularem tribuunt, vt ex dictis colligi potest: speciatim illa, quæ in specierum impressione locutionem constituit, quandoquidem hoc singularissimum conceptui loquentis Angeli tribuit, quod pro solo arbitratu ipsius Angeli efficiat, aut non efficiat speciem sui in altero Angelo; quod fere perinde est, ac si quis dicat, calorem pro solo arbitratu subiecti calefacere, aut non calefacere.

20 Accedit, quod superius dictum, speciem Angeli representare obiectum præsens, facta sola mutatione ex parte obiecti, etiam si ipsa species, aut vis cognoscendi ex parte Angeli nihil mutetur. Quo casu pariter fatemur, aliquid proprium tribui & conuenire Angelo; quod ob eius excellentiam, non sit illi cum homine vndiquaque commune.

21 Assertio III. Etsi re ipsa parum referat, siue ordinatio illa secreti sit & dicatur essentialiter ipsa locutio Angelica; siue tantum conditio, vt ipsa interna conceptio mentis Angelo patefacienda habeat rationem locutionis, etiam ad alterum; posterius tamen hoc magis probatur. Nam vt vtriusque modo loqui videntur auctores; & res tota potius videtur esse quæstio denominem, quam de re ipsa. Nihilominus tamen magis placeat posterior modus loquendi; eo quod Doctores de ordinatione illa communiter loquuntur, velut de conditione remouente obstaculum cognitionis, vt etiam ex dictis quæst. 2. dub. 6. colligi potest. Speciatim vero hoc modo loquitur S. Thomas citat. quæ. 107. articulo 2. ad 1. vbi voluntatem retinens secretum vocat *obstaculum, quo clauditur secretum*, vt superius retuli, ex quo sequitur, ordinationem illam esse quasi remotionem obstaculi eiusdem. Remotio verò obstaculi, impediens cognitionem seu perceptionem sermonis, proprie non est sermo siue locutio.

22 E ratio est. Quia ordinatio illa, cum ad internam conceptionem Angeli, solum superaddat liberum actum voluntatis, quo Angelus loquens velit sua sensa interna ab altero percipi (qua de causa etiam tribuitur à S. Thoma hæc ordinatio voluntati, vt vidimus) non potest proprie esse locutio; cum non sit aliqua verborum expressio: sed ipsa potius interna conceptio Angeli, qua sibi alias soli loqueretur, vt ex S. Thoma dictum, iam fit etiam locutio ad alterum, quod accidente illa ordinatione velut requisita conditione, directe etiam & in se ab altero Angelo percipitur.

Nec absurdum est, idem realiter esse secretum cordis, seu rem sermone manifestandam; & accedente debita conditione, ipsum etiam sermonem ad alterum: hoc enim nihil aliud est dicere, quam mentis illos internos conceptus, antea occultos, in se se manifestos fieri Angelo, si debita conditio ac obstaculi remotio accedat. Exemplum est, si quis cubiculo clausus ita loquatur, vt ab altero cui vult loqui, audiri extra cubiculum non possit: quo casu si quis ianuam aperiat, vt sermo intus loquentis foras porrigi possit, non is certe loqui dicitur, sed ille qui antea, etiam sibi ipsi quodammodo soli, loquebatur. Quod si principale secretum sit actus voluntatis, etiam tunc, vt manifestetur alteri, necesse erit, intellectui aliquo modo ab Angelo loquente concipi (sine apprehensione enim non potest referri ad alterum) quæ conceptio proinde ad alterum relata locutionis rationem habere poterit.

23 Assertio IV. In locutione Angelica, ex parte loquentis, vniuersim non interuenit excitatio ad audiendum, distincta ab ipsa relatione seu ordinatione occultorum ad alterum. Hæc est aperta doctrina S. Thomæ hic quæst. 107. artic. 1. ad 3. vbi cum obiectum fuisset, quod loquens excitat audientem, vt attendat sua locutioni, quod Angelis non videatur conuenire, &c. Respondet his verbis: *Dicendum, quod quantum ad Angelos bonos, qui semper se inuicem vident in verbo;*

non esse

non esset necessarium ponere aliquid excitatiuum; quia sicut unus semper videt alium, ita semper videt, quicquid in eo est ad se ordinatum. Sed quia etiam in statu nature condixit sibi inuicem loqui poterant, & mali Angeli etiam nunc sibi inuicem loquuntur, dicendum est, quod sicut sensus mouetur a sensibili, ita intellectus mouetur ab intelligibili. Sicut ergo per figurum sensibile excitatur sensus, ita per aliquam virtutem intelligibilem potest excitari mens Angelum ad attendendum. Quibus verbis sanctus Thomas primum quidem inter Angelos beatos, docet, non opus esse vlla eiusmodi excitatione ex parte loquentis; eo quod ij iam antea sint attentii ad se & sua mutuo cognoscenda, &c. In alijs autem Angelis admittit quidem subinde opus esse excitatione; sed nusquam dicit eam esse distinctam ab ordinatione secretorum ad alium Angelum facta; sed potius huic ipsi siue ordinationi, ipsius secretis cordium sic ad alterum ordinatis tribuit virtutem intelligibilem, qua mens possit excitari, hoc ipso, quod vim habent obiectiue mouendi intellectum alterius Angeli, ad sui cognitionem, vt bene declarauit Caietanus ibidem, & sequuntur alij auctores citati pro nostra sententia; etsi repugnet Suarez hic lib. 2. cap. 27. num. 35. cum alijs. Eodemque fere sensu idem sanctus Thomas ibidem resp. ad 2. ait, *linguam Angelorum metaphorice dici ipsam virtutem Angelum, qua conceptum suum manifesta.*

24 Probatur assertio. Tum quia communiter etiam inter homines, non est necessaria aliqua excitatio distincta ab ipsa locutione humana, adeoque vocali hominibus congrua; sed hoc ipso, quod aliquis intelligibili voce coram altero loquitur aliquid, iam hoc ipso excitat illum etiam ad audiendum. Tum quia etiam inter homines hæc excitatio quandoque sit distincta, id tamen est per accidens, eo quod homo est distractus & impeditus, siue somno, siue aliarum rerum cogitatione, qua ab attentione ad loquentem hominem auocatur: hoc autem in Angelis non ita euenit, qui & plura simul cognoscunt, & sæpe ac brevissimo interuallo facile se mutuo omnes, saltem quatenus sua interesse prouident existimare possunt, recognoscunt. Quod si in aliquo casu forte opus foret distincta & peculiari excitatione, ea ab Angelo non melius fiet, quam presentatione suæ personæ, siue legati. Verissimile est enim, Angelos intra certum spatium loci, cui presentes aut propinqui sunt, peculiarem habere mentis attentionem & applicationem ad ea; quæ intra illud spatium peraguntur.

25 Atque ex his facile colliguntur cætera, quæ ad rationem & modum seu vim locutionis Angelicæ pertinent, quæ breuiter recensere operæ pretium est, vt vel ex his etiam tanto magis confirmetur tradita doctrina. Et quidem primo colligitur, cuius potentia actus sit locutio. Respondetur enim ex dictis, esse formaliter actum intellectus, vt ex communi rectè Vasquez disp. 211. cap. 8. nu. 44. & Albertinus cit. princip. 1. coroll. ro. numero 2. in quem sensum etiam Theophylactus in id 1. Cor. 13. *si linguis, &c.* ait: *si quidem potentia quadam intelligendi, qua inuicem*

diuina communicant sensa, Angelorum est lingua. Neque proinde id est contra S. Thomam, vel Caietanum, vt putauit Vasquez; cui satisfacit Albertinus ibidem. Ratio est; non solum quia ordinare elicitiue ad intellectum pertinet; sed etiam quia ipsa hæc locutio fit per verba mentalia ad alium relata, vt diximus. Connotat tamen nihilominus locutio hæc etiam actum voluntatis; quia ordinatio illa est libera, ac fit mediante voluntate, vt dixit S. Thomas loc. cit. Imò Suarez cit. c. 27. n. 19. putat, non esse absurdum, locutionem Angelicam in voluntate ponere, si aliud nil obstat: & infra c. 28. n. 31. ex sua sententia dicit, locutionem elicitiue esse interdum intellectum, interdum voluntatem, prout secretum per se manifestandum est vel actus intellectus, vel voluntatis; cum ab eo ipso actu species imprimatur; in qua impressione, secundum ipsum, consistit locutio.

26 Colligitur secundo, vnum Angelum posse loqui alteri, nõ audientibus alijs, si videlicet ad illum solum dirigatur conceptus & secretum cordis, vt cum S. Thoma q. 117. a. 5. & q. 9. de verit. a. 4. docent comuniter omnes, conformiter & scripturæ loc. cit. & ipsi rationi ac debite politie inter Angelos: etsi iuxta sua principia, & eam quam de Angelorum locutione habet sententia, contrarium sentiat Vasquez disp. 213. c. 12. post Ariminensem, Gabrielè, Heraxum, superius relatos & refutatos.

27 Colligitur tertio, vnum Angelum posse loqui alteri, in quavis distantia maxima etiam in infinitum, vt expresse etiam docet S. Thomas citat. quest. 117. art. 4. & q. 9. de verit. art. 6. ad 4. vbi rationem addit, *quia Angelus loquens nihil facit in audiente.* Idem docent Thomistæ ibidem, Vasquez & Albertinus loc. cit. ex communi: etsi iuxta sua principia contrarium dixerint Scotus, Ariminensis, Suarez Metaph. disp. 18. num. 44. vbi immediatam distantiam videtur requirere; quod tamen hic lib. 2. cap. 28. num. 13. retractat, licet adhuc de re ipsa dubius. Ratio est. Quia suppositis principijs intelligendi, cum debitis conditionibus, localis distantia obiecti non impedit intellectionem.

28 Colligitur quarto, posse Angelum vnum simul loqui pluribus, idque sine termino: quia semper potest ad plures & plures alios referre suos conceptus, iuxta S. Thomam cit. a. 5. & comunè; etiam si alij quidam hic rursus iuxta suam opinionem, de modo locutionis Angelicæ cogantur, propemodum in diuersam abire sententiam, in quibus Suarez hic cap. 28. num. 23.

29 Colligitur quinto, Angelum, etsi facile possit, quin etiam regulariter soleat, non tamen absolute ac physice necessario audire alterum sibi loquentem; vt colligitur ex tertia assertionem. Potest enim ille alibi mentem habere distractam. Idque pariter etiam fere dicendum foret, tamen si locutio fieret per impressionem speciei, vt contra Suarez & quosdam recentiores rectè Vasquez disp. 211. num. 31. Quia etiam species per se Angelum non necessitat ad cognitionem obiecti, præsertim distinctam, vt alibi etiam agnoscit Suarez.

30 Colligitur sexto, ex mente & sententia sancti

Thomæ

Thomæ, quam secuti sumus, Angelos intelligere eiusmodi secreta sibi per locutionem patefacta, mediante aliqua specie intelligibili, ut præter auctores quintæ & sextæ sententiæ, tradunt etiam plerique recentiores, qui nostram sententiam de locutione Angelica sequuntur; & expressè etiam docet S. Thomas infra citandus: quicquid Albertinus coroll. 11. num. 2. cum nonnullis asserat, non posse dari species eiusmodi occultorum. Hæc autem species ex dictis supra q. 3. dub. 2. non est diuersa ab ea, quæ ipsa Angeli loquentis substantia representatur, ac proinde non est de nouo indita, sed ab initio congenita, ut cum sancto Thoma quæst. 55. articulo secundo recte Bannes citat. quæst. 107. artic. 4. Zumel ibidem quæst. 3. & Gregorius de Valentia loc. cit. quicquid in contrarium dixerint, Ferrariensis, Caietanus, Suarez, & alij quidam. Ea vero species, secreta iam patefacta representat, vel noua quadam modificatione in ipsa interueniente, ut Zumel existimat, vel quod verius existimo, sine vlla ipsius mutatione, eo solum, quod impletur conditio, ad talem representationem requisita, ut recte Bannes, & indicat Valentia loco cit. Atque hæc ipsa videtur sententia sancti Thomæ quæstione 9. de verit. articulo 4. ad 11. vbi ait, quod *Angelus per speciem innatam, per quam cognoscit alium Angelum, cognoscit etiam eius cogitationes, cum primum sibi reuelantur ab alio.* Ipse vero Angelus loquens proprias eiusmodi affectiones cognoscit, seu per suam essentiam, seu potius per seipsas, ut dictum q. præced. dub. 3. & recte Albertinus coroll. 10. num. 11.

31 Colligitur septimo, eodem etiam modo Angelum loqui tum inferiorem Angelo superiori; ut habet communis apud S. Thomam quæst. 107. artic. 2. ex Dionysio cap. 7. cœlestis hier. vbi inferiores Angeli inducuntur superiores interrogasse. *Quis est iste Rex gloriæ? Tum Angelum etiam quemlibet ipsi Deo, iuxta illud Zachariæ 1. v. 12. Respondit Angelus DEO, & dixit, Domine exercituum, usquequo non misereberis Ierusalem? & Iob. 2. à v. 2. Respondens (Satan DEO) ait, Circuisi terram, &c. nisi quod Angeli per relationem suorum conceptuum ad Deum, nihil ipsi manifestum faciunt, sed solum suos conceptus illi ea ratione submitunt, ut cum S. Thoma cit. quæstione 107. articulo 3. rectè citati pro nostra sententia.*

Nobis vero Angelis non ita loquuntur. Quia cum nos in intelligendo dependamus à corpore, non potest sola voluntas Angeli ordinantis ad nos suos conceptus, sufficere, nobis ad ipsos intelligendos. Loquuntur ergo nobis vel in assumpto corpore, aut aliter mouendo sensus exteriores, vel interius excitando seu immutando phantasmata, mediante commotione spirituum animalium, iuxta sanctum Thomam tota quæstione 111. & Valquez disput. 218. de qua re plura quæst. 5. Animæ verò separatæ eadem ratio videtur, quæ Angeli, ut ex communi idem disput. 216. num. 29. & Suarez cap. 28. à num. 63.

Colligitur vltimo, etiam nos ad modum supra explicatum loqui posse Angelis; ita ut naturaliter nostra cogitata modo superius explicato intelligant; ut etiam supponunt auctores nostræ sententiæ; quicquid alij necesse habeant, aliter ratiocinari, rati Angelos in se, ac intuitiue non posse cognoscere nostros conceptus; cum nullam ipsi speciem possimus imprimere; ut videre est apud Suarez hic cit. lib. 2. cap. 28. à num. 63.

D V B I V M I V.

De illuminatione Angelica: an, qua ratione, & de quibus rebus quique Angelorum alios illuminent.

S. Thom. 1. p. q. 106. aa. 4.

1 **A**ffinis est locutioni Angelicæ illuminatio; quia ut S. Thomas dicit. q. 107. art. 2. *Omnis illuminatio est locutio in Angelis; sed non omnis locutio est illuminatio: cuius proinde rationem & modum sequentibus assertionibus breuiter explicamus.*

2 **A**ssertio I. Inter Angelos vnus aliquis illuminat alterum. Ita cum S. Thoma cit. q. 106. art. 1. & in 2. dist. 9. art. 2. & dist. 11. q. 2. a. 2. & de verit. quæst. 9. art. 1. & in comment. in 1. Cor. 13. Theologi omnes, excepto Durando in 2. dist. 11. q. 3. num. 10. qui dum dicit, omnes Angelos proprie solum illuminari à Deo; vnum autem ab alio non aliter illuminari, nisi quia vnus post alium, ordine quodam consequentiæ à Deo illuminatur, re ipsa illuminationem vnus Angeli per alium negat; qui etiam idcirco merito ab omnibus Theologis reijcitur.

3 **P**robatur assertio ex S. Dionysio qui id ipsum etiam ex scriptura probat, cap. 7. cœl. hier. vbi ait: *Hoc enim Theologi plane tradunt; inferiores cœlestium naturarum ordines à superioribus ritè diuinas scientias discere; summos autem à Deo ipso pro suo captu doceri mysteria. Quasdam enim earum inducunt ritè à prioribus hoc discere, Dominum esse virtutum cœlestium, regemque gloriæ eum, qui in caelos ut hominem descendit, elatus est.*

4 **E**t cap. 8. *Media, inquit, cœlestium spirituum distinctio, quæ diuinas has proprietates in se continet, purgatur quidem, & illustratur, atque perficitur, ut dictum est, à diuinis illustrationibus, quæ ei secundo loco dantur & inseruntur, per primam illam hierarchie distinctionem, ac per mediâ illam secundo loco diffunduntur, &c. Itaque ea quæ nobis de sacerdotali pontificioque munere prodita sunt, primos spiritus, virtutes inferiorum perficientes, illustrantes, atque purgantes appellat, quod eorum procuratore, & ad principium quod præstat ceteris efferantur, & participes fiant pro capite suo diuinarum purgationum, illustrationumque, ac perfectionum. Hoc enim in vniuersum diuina præscriptione ac lege pro Dei dignitate sancitum est, ea quæ secunda sunt, primorum procuratore participare diuinis illustrationibus.*

Idque

Idque mox probat idem Dionysius particulari-
 5
 bus quibusdam scripturæ exemplis. Id quod
 multis, inquit, locis à Theologis (seu scriptoribus
 sacris) enuntiatum, expositumque inuenies. Cum
 enim diuina paternaque humanitas (seu diuina
 benignitas) Israeliticum populum conuersionis ac
 penitentia eius studio, sanctaque salutis causâ eru-
 didisset, ac seris crudelibusque gentibus corrigendum tra-
 didisset, cum omni prouidentia ad meliora reuocatione,
 captiuitatisque liberatione, benigne etiam ad pristina
 beneficia reuocauit. Videt Zacharias Theologorum
 vnus (Zachariae cap. 1. & 2.) vnum ex pri-
 mis Angelis, ut mihi videtur, & qui DEVM
 circumstant, &c. alterum autem inferioris ordinis
 Angelum, qui priori obuiam antecedeat, eo consilio
 ut illustrationem acciperet, seretque particeps; dein-
 de eundem cum ab eo diuinum consilium, ut à Prin-
 cipe didicisset, etiam Theologum ipsum ex imposito mu-
 nere docuisse, fore ut Hierusalem à magna hominum
 multitudine incoleteretur.

6
 Hoc etiam Ezechiel (cap. nono) Theologus alius
 à præclara diuinitate in Cherubim sedente sanc-
 tum esse dicit. Israeliticum enim populum, ut di-
 ctum est, Paterna Humanitas castigatione ad me-
 liora traducens, aequitate, qua DEO digna est, ab
 insensibus innocentes discernendos distinguendosque cen-
 suit. Hoc primus secundum (siue post) Cheru-
 bim, dicitur, cuius renes saphiro præincti erant,
 quique calari veste Hierarchie insigni amictus
 erat. Reliquos autem Angelos, qui secures tene-
 bant, diuinis ordinum Principes, diuinum de ea re
 iudicium iubet à priore discernere. Nam hunc quidem
 iussit mediam Hierusalem præterire, signum impri-
 mere in virorum innocentum frontibus: alijs autem
 dixit, Transite per ciuitatem sequentes eum, &
 percussite: non parcat oculus vester, neque misereamini.
 Ad omnem autem, super quem videritis signum, ne
 accedite

Et cap. 5. de Eccles. Hier. de supremis Ange-
 lis loquens ait: Ha in subiectos sacros ordines be-
 nigne, atque pro captu cuiusque, datâ sibi à per-
 fecta, sapientiaque effectrice diuinitate, diuina-
 rum rerum scientiam cognitionemque diffun-
 dunt. Idem docent SS. Patres alij, speciatim Cy-
 rillus Alexandrinus lib. 1. in Ioann. cap. 9. Augu-
 stinus in psal. 118. conc. 18.

7
 Ratio est. Tum quia, ut sanctus Dionysius
 dixit, DEVS solet infima per media, & media
 per summa, regere & administrare: quo spe-
 ctat etiam illuminatio creaturarum intelligen-
 tium. Tum quia, ut sanctus Thomas cit. art. 1.
 argumentatur: Lumen secundum quod ad intelle-
 ctum pertinet, nihil est aliud, quam quaedam manife-
 statio veritatis, secundum illud ad Ephesios 5. Omne quod
 manifestatur, lumen est. Unde illuminare nihil aliud
 est, quam manifestationem agnita veritatis alteri
 tradere; secundum quem modum Apostolus dicit ad
 Ephesios 3. Mihi omnium sanctorum minimo data est
 gratia, illuminare omnes, quæ sit dispensatio Sa-
 cramenti absconditi à seculis in DEO. Sic legitur vnus
 Angelus dicitur illuminare alium, in quantum ei
 manifestat veritatem, quam ipse cognoscit. Ita san-
 ctus Thomas; cuius ratio petitur ex ipsa notionem
 nominis, supposita veritate facti, quod vnus An-

gelus alteri veritatem manifestat, vti etiam inter
 homines accidere solet, &c.

8
 Assertio II. Hæc autem illuminatio, qua
 vnus Angelus alterum illuminat, reipsa est etiam
 purgatio, & perfectio quædam intellectus
 eius qui illuminatur; quæ proinde tria reipsa
 vnâ & eandem actionem significant. Ita san-
 ctus Thomas citat. quæstione 106. articulo 2. ad
 1. & sumitur ex S. Dionysio citat. cap. 8. cæl.
 hierarch. vbi docet, vnum Angelum ab alio non
 solum illuminari, sed etiam purgari, & perfici,
 vt vidimus. Id quod ita optime declarat sanctus
 Thomas ibidem: secundum modum, inquit, illu-
 minationis est accipienda & purgatio, & perfectio. Et
 quia Deus illuminat, immutando intellectum & vo-
 luntatem, purgat à defectibus intellectus & volunta-
 tis, & perficit in finem intellectus & voluntatis.
 Angeli autem illuminatio refertur ad intellectum vt
 dictum est; ideo etiam purgatio Angeli intelligitur
 à defectu intellectus, qui est resistentia: perfectio au-
 tem est consummatio in finem intellectus, qui est veri-
 tas cognita.

Sensus est, purgationem Angeli ab Angelo
 factam nihil aliud esse, quam depulsionem ig-
 norantiæ, nec perfectionem aliud, quam per-
 ductionem intellectus ad proprium suum finem,
 qui est cognitio veritatis, ex quo sequitur, ea
 reipsa non differre ab illuminatione, sed esse vn-
 nam & eandem actionem sub triplici respectu, vt
 ibidem amplius declarat sanctus Thomas: Et hoc
 est, quod dicit Dionysius 6. cap. cæl. Hierarch. quod in
 cælesti hierarchia purgatio est in substantijs & essen-
 tijs, tanquam ignotorum illuminatio in perfectionem
 scientiæ inducens. Sicut si dicamus visum corporalem
 purgari, in quantum remouentur tenebræ; illumi-
 nari vero, in quantum perfunditur lumine; perficit
 vero secundum quod perducitur ad cognitionem colorati.
 Eandem assertionem tradunt Caietanus & Tho-
 mistæ ibidem, Gregorius de Valentia infra;
 & Suarez hic libro 6. cap. 11. num. 9. ex com-
 muni. An vero ad hanc purgationem pertineat,
 illud Iob. 41. v. 16. Timebunt Angeli, & territi
 purgabuntur, videri possunt interpretes scripturæ,
 & Vasquez disp. 216. n. 28. vbi id recte negat.

9
 Assertio III. Illuminatio Angeli in hoc for-
 maliter & essentialiter consistit, quod Angelus
 ille, qui alterum illuminat, interueniente locu-
 tione Angelica, dub. præced. explicata, verita-
 tem aliquam, per modum quasi Magistri docen-
 tis alteri Angelo, accommodatè ad eius modum
 intelligendi, proponit, distinguendo & propo-
 nendo rem manifestandam etiam sub pluribus
 conceptibus, quatenus id modus intelligendi
 eius Angeli, qui illuminandus est, requirit. Ita
 docent Alensis i. p. q. 38. mem. 3. Bonaventura
 in 2. d. 16. a. 2. q. 2. Egidius d. 9. q. 1. a. 5. Ar-
 gentina q. 1. a. 3. Marfilus in 2. q. 7. a. 4. Caieta-
 tanus, Molina, & recentiores Thomistæ cit. q. 106.
 a. 1. Gregorius de Valentia disp. 8. quæst. 4. pun-
 1. Vasquez disp. 216. cap. 5.

10
 Probat & declaratur assertio. In quo enim
 consistat hæc illuminatio, non minus varia est Do-
 ctorū sententia, quâ de locutione Angelica dictū
 dub. præced. Vniuersim autem sententiæ omnes
 ad duas

ad duas possunt reuocari. Prima ait, ab Angelo illuminante, aliquid effectiue imprimi illuminato; videlicet aut ipsam notitiam rei ab illuminante concepta, vt docent Scotus in 2. distinct. 2. q. 2. & Bassolis q. 1. a. 2. vel notitiam conceptus eius qui illuminat, vt dicunt Gabriel in 2. d. 9. q. 2. a. 4. Ockam in 2. q. 20. a. 2. aut lumen supernaturale, vt nonnulli aiunt, seu vt loquitur Richardus in 2. dist. 9. a. 2. quæst. 1. radium spirituale; aut intensionem luminis naturalis, vt inter alios modos tuetur Heruæus cit. dist. 9. quæst. 1. a. 1. aut virtutem quandam intentionalem, vt docet Capreolus in 2. dist. 11. q. 3. a. 3. aut denique speciem intelligibilem illius actus, quem Angelus illuminans manifestat, & per quem etiam ipse cognoscit rem, de qua alterum illuminare intendit, vt docet Suarez hic lib. 6. cap. 13. à num. 24.

11 Cui sententia generatim accepta videtur etiam non parum fauere sanctus Thomas cit. q. 106. art. 1. vbi docet, illuminationem Angelicam in duobus positam esse; nimirum, & quod intellectus Angeli illuminandi ab illuminante fortificatur & corroboratur, & quod superior ille Angelus veritatem, quam ipse vnico simplici & communi conceptu distincte cognoscit, in plures particulares rationes quasi disperit, vt Angelus inferior, qui illuminandus est, capere possit. Vbi sub nomine fortificationis seu confortationis videtur S. Thomas constituere aliquam actionem & efficientiam Physicam Angeli illuminantis in illuminatum. Quo quidem sensu etiam eam quoque doctrinam intellexerunt & refutarunt Egidius, Durandus, & Vasquez locis citatis, defenderunt autem & secuti sunt Heruæus, & Capreolus locis citatis, vt dictum.

12 Verum altera & verior est sententia, Angelum illuminantem nihil physice agere in eum, quem illuminat, sed solum ad modum alicuius Magistri, extrinsecus ei proponere & manifestare veritatem, accommodate ad modum ipsius intelligendi, vtendo simul locutione, qua suos illi conceptus manifestat, vt in assertionem dictum; cui fauent Augustinus in Psal. 118. conc. 18. & Cyrillus Alexandrinus lib. 1. in Ioann. cap. 9. vt persequitur Vasquez cit. cap. 5. Rationes sumuntur ex dictis de locutione Angelorum dub. præced. speciatim quia Angeli nullam formam præter motum localem, possunt ad extra producere; præsertim in distans, aut per ipsum actum immanentem intellectus non naturaliter, sed quasi libere agentem, pro arbitratu Angeli. Item quia alias etiam, in nos ita agere possent illuminando, &c.

13 Neque diuersum sentit S. Thomas loc. cit. vt rectè Caietanus & Thomistar recentiores ibidem, itemq; Gregorius de Valentia loc. cit. non solum quia S. Thomas ibidem ad 2. expresse ait; Angelum illuminantem non tradere alteri, quem illuminat, lumen natura, vel gratia, vel glorie; sed etiam quia quæstione 9. de verit. articulo 1. docet, corroborari intellectum Angeli illuminati, eodem solum, quod inspicit aliquid cognitum in Angelo superiori, ad alia cognoscenda; quo modo ait etiam inter homines discipuli intellectum esse lumen corroborari à Magistro.

Qui etiam cum infra q. 117. a. 1. assignat discrimen inter hominem docentem, & Angelum illuminantem, quod maxime vrget Vasquez loco citat. non aliud dicit; quam quod illuminatio ab Angelo superiori fiat per virtutem actiuam. superioris nature; cum inter homines omnis vis intelligendi, adeoque & docendi alterum, sit eiusdem speciei ac nature. Quocirca ex mente S. Thomæ, confortari intellectum Angeli inferioris & ei accommodate ad ipsius intelligendi modum proponi rem manifestandam, non sunt due actiones re diuersa, sed vna solum ratione distincta; quæ vt reddit potentem Angelum illuminandum obiectum sua natura ac per se excedens ipsius vim intelligendi, dicitur confortatio intellectus eiusdem, eofere modo, quo etiam purgari, illuminari, & perfici Angelum inferiorem à superiore non sunt nisi ratione distincta, vt supra ex eodem S. Thoma diximus.

Dices; quomodo potest Angelus accommodate ad modum intelligendi inferioris veritatem, proponere, cum vnum tantum certum habeat intelligendi modum. Respondeo id fieri, siue quia hic ipse modus intelligendi, licet secundum entitatem suam semper sit superior modo intelligendi inferioris, in viu tamen ipso (cum latitudinem habeat & quandam indifferentiam, cognoscendi rem eandem vel cognitione adæquata suæ speciei, vel inadæquate) se accommodat ad modum intelligendi inferioris; siue, quia etsi suo ipse modo intelligendi rem cognoscat, potest tamen quibusdam similitudinibus, aut exemplis, alijsue declarationibus vtendo docere, qua ratione inferior Angelus eam capere possit.

14 Assertio IV. Ad illuminationem non sufficit cuiusvis veritatis manifestatio, sed necessæ est, vt ea veritatis cognitio perfectiorem reddat intellectum audientis; siue interim sit quoad ipsam substantiam supernaturalis, siue non; & siue ab illuminante cognoscatur in Verbo formaliter, siue extra Verbum, per propriam & specialem DEI reuelationem; siue denique concernat aliquas circumstantias ad fidei mysteria spectantes, siue sit de cæteris rebus, & præcipue futuris contingentibus, quæ pertinent ad diuinam prouidentiam & dispositionem mundi & præcipue ad salutem electorum. Ita docet S. Thomas q. 106. a. 4. qui etiam eodem sensu q. 109. artic. 3. docet illuminare non esse manifestare quamcunque veritatem, sed eam solum, quæ ordinat, aut ordinem habet ad Deum; nimirum esto alioqui sit ordinis naturalis, vt rectè Vasquez disp. 206. cap. 5. qui ex communi sententia vniuersim tradit, illuminationem esse explicationem veritatis, quæ perfectiorem reddat intellectum audientis; quibus consentit etiam Suarez hic lib. 6. cap. 14. & 15. vbi de hac re prolixius agit.

15 Ratio est. Tum quia alias qualibet locutio Angelica, etiam inter dæmones, esset illuminatio; quod est absurdum, & à S. Thoma cit. quæst. 106. artic. 3. & quæst. 107. articulo 2. & q. 109. artic. 3. ex instituto refellitur. Tum quia illuminatio, ex communi ratione, dicitur perfectiorem

quandam

quandam rei, adeoque etiam intellectus, qui illuminatur. Non spectata autem cuiuslibet veritatis cognitio ad perfectionem intellectus; sed vel vniuersalis tantum & perpetua; vel eius, quæ & quatenus pendet à Deo tanquam prima veritate & regula omnis veritatis.

16 Quod S. Thomas cit. quest. 107. artic. 2. his verbis declarat: *Quia veritas est lumen intellectus, & regula omnis veritatis est ipse Deus, manifestatio eius quod mente concipitur, secundum quod dependet à prima veritate, & locutio est, & illuminatio. Puta si vnus homo dicat alij, Celum est à Deo creatum; vel, homo est animal. Sed manifestatio eorum que dependent ex voluntate intelligentis (vt sic) non potest dici illuminatio, sed locutio tantum: Puta si aliquis alteri dicat, Volo hoc addicere, volo hoc vel illud facere. Cuius ratio est, quia voluntas creata non est lux, nec regula veritatis, sed participans lucem. Vnde communicare ea, que sunt à voluntate creata, in quantum huiusmodi, non est illuminare. Non enim pertinet ad perfectionem intellectus mei, quid tu velis, vel quid tu intelligas, cognoscere; sed solum quid rei veritas habeat. Et resp. ad 3. dicit: Omnis locutio Dei ad Angelos, est illuminatio. Quia cum voluntas DEI sit regula veritatis, etiam scire quid DEVS velit, pertinet ad perfectionem & illuminationem mentis creata. Sed non est eadem ratio de voluntate Angelij, vt dictum est. Ex qua doctrina colligit Caietanus ibidem, ad illuminationem requiri, vt veritas proponatur per modum veritatis, hoc est, vt ipse ex S. Thomæ verbis explicat, prout consonat, aut dependet à Deo, velut summâ regulâ veritatis.*

17 Assertio V. Angelus illuminans non ostendit veritatem propositam in verbo formaliter, sed peculiari notitia, extra verbum, cognoscendam: licet hæc ipsa possit dici cognitio veritatis in verbo causaliter. Hanc assertionem ex communi tradit Suarez cit. lib. 6. cap. 14. post Capreolum in 2. dist. 11. q. 2. art. 3. Heruæum dist. 9. q. 1. a. 2. ad 3. & Aureolum in 2. dist. 9. q. 1. art. 3. licet Egidius in 2. d. 9. q. 1. a. 5. & Argentina art. 3. dicant, Angelum illuminantem ostendere veritatem in verbo formaliter: quibus non nihil fauent Scotus distinctione 9. quæstione 2. & Bassolis ibidem quæstione 1. cum interim è contrario Vasquez disp. 117. cap. 2. dicat, nec illuminari quidem Angelos ab alijs Angelis, de veritatibus quas in verbo vident causaliter, cum potius de his omnibus, quæ in verbo vident, seu formaliter, seu causaliter, illuminentur ab ipso DEO.

18 Sed probatur assertio quoad priorem partem. Tum quia visio beatifica, adeoque cognitio in ipso verbo formaliter, est immutabilis; ac proinde non pertinet ad ea cognoscenda, quæ successiue primum à beatis cognoscuntur; vt alibi sæpius dictum. Tum quia visio beatifica multo sublimior est, quam vt ab alio Angelo respectu vilius obiecti causari & effici possit. Tum quia cognitio Angeli illuminati aliquo modo respondere debet cognitioni Angeli illuminantis, per quam alterum illuminat: hæc autem non est visio ipsa beatifica, quia hæc alteri Angelo ostendere nequaquam potest, vt pluribus ibidem persequitur Suarez.

19 Posterior pars, quam præter citatos pro parte præcedenti, tradunt etiam Scotus, Bassolis locis citatis, & Caietanus 1. parte, quæstione 57. articulo 3. contra Vasquezium loco citati ex eo probatur. Quia omnis illa cognitio beati, rectè dicitur cognitio in Verbo causaliter, quia fundatur in ipsa visione beatifica, eamque supponit, ac ex ea aliquo modo deriuatur & proficiscitur, iuxta congruentiam ipsius status beati; siue immediate proficiscatur ab ipso Deo; siue per medium aliquod ab Angelo, alioque beato, vt habet communis modus loquendi Theologorum; talis autem est etiam cognitio per illuminationem Angeli accepta: Ergo quæ per eam cognoscuntur, rectè dicuntur cognosci in Verbo causaliter, tamen si simul etiam cognoscantur per reuelationem diuinam; quandoquidem Angelus illuminans ea proponit vt à Deo reuelata, seu quodidem est, vt consona diuinæ veritati, eidemque innixa.

20 Vnde etiam assensus ille, quo Angelus illuminatus eidem veritati assentitur, est assensus cuiusdam fidei infallibilis, nixus vltimate euidencia DEI reuelantis, ac proinde etiam ipse euidens in reuelante, vt post Scotum & Bassolem locis citatis rectè Suarez citat. cap. 14. numero 24. Nec hoc est contra perfectionem status beatifici, vt putauit Egidius loc. cit. cum ea sit ex suo genere perfectissima cognitio, proximum post visionem beatificam locum tenens. Ratio est. Quia Angelus illuminatus euidenter videt Angelum sibi loquentem, & de tali re testificantem, & illum esse beatum, nec posse mentiri. Quare scit etiam eundem Angelum à quo illuminatur, accepisse veritatem propositam ab ipso Deo, vel immediate, si Angelus sit supremæ hierarchiæ; vel saltem mediate, si sit alicuius ordinis intermedij vt bene Suarez ibidem.

21 Dices: hæc ratione effici, vt etiam demones possint illuminari, saltem ab Angelis bonis; cum eadem ratione de veritate aliqua diuinâ sibi manifestata, elicere possint assensum euidentem in reuelante. Respondeo eum sancto Thoma citat. quest. 109. artic. 3. & artic. 4. ad 1. negando sequelam, proprie loquendo: non solum quia demones non recipiunt eam manifestationem per modum ordinantis ad DEVM; sed etiam quia veritatis illa qualisqualis cognitio non perficitur demonem, sed potius punit, cruciat, & ratione mali vsus, deformat. Etsi fatendum, quod docet Gregorius de Valentia disp. 8. quest. 4. pun. 3. hoc totum pendere ex vsu vocabuli illuminationis in proposito.

22 Assertio VI. Illuminare solum conuenit Angelis superioribus respectu inferiorum; non autem inferioribus erga superiores. Ita expresse sanctus Thomas citat. quæstione 106. articulo 3. Caietanus, Molina, & Thomista omnes ibidem & Doctores communiter in 2. distinctione 9. speciatim Egidius quest. 1. articulo 4. dub. 2. Richardus articulo 2. quæstione 2. & 3. Scotus quest. 2. Bassolis quæstione 1. articulo 1. Gabriel quest. 2. articulo 4. Marsilius quæstione 2. a. 4. Maior quest. 2. Gregorius de Valentia disput. 8.

quæst. 4. pun. 1. & tandem fere consentit Suárez cit. lib. 6. cap. 15. à num. 30. quamuis antea diu multumque in contrarium disputasset. Probatum ex S. Dionysio cap. 5. de Eccles. hiera. ex quo hæc verba refero sanctus Thomas loco citat. *Hæc est lex diuinitatis immobiliter firmata, ut inferiora reducantur in DEVM per superiora, seu ut habet versio Perionij, Mos quidem hic est diuinitatis sanctissimus, per prima, secunda & inferiora ad diuinitatis lucem suam deducere.* Idem expresse docet Dionysius cap. 8. cœl. hierarch. in verbis supra relatis.

23 Ratio est. Tum quia illuminare est quoddam perficere & purgare, ut dictum; quod ab inferioribus Angelis. erga superiores, in statu beatitudinis, (vbi omnia quam ordinatissima, nec vlla ordinis perturbandi ratio esse potest, ut notauit sanctus Thomas citat. quæstione 106. articulo 3.) non conuenienter præstatum, Tum quia circa res à DEO reuelatas, seu vniuersim circa cognitionem, qua intellectus perficitur aut nihil sciunt Angeli inferiores, quod superiores nesciant, aut si in casu extraordinario secus fiat, id accipiunt inferiores quasi sub secreto, alijs proinde non reuelandum, nisi Deus ipse reuelat.

24 Denique credibile est, nihil inferioribus reuelari, quod saltem non sit supremis Angelis cognitum: hi vero cum sint maximè boni & communicatiui suæ perfectionis, sicubi secreti lex non obstat, omnia manifestant inferioribus, quacumque sciunt, ut ex Dionysio cap. 15. cœl. hierarch. asserit sanctus Thomas quæst. 106. art. 4. & sequuntur Thomistæ ibidem, & Gregorius de Valentia loc. cit. conuenienter etiam sancto Gregorio homil. 34. in Euang. vbi ait: *In caelesti patria licet quadam data sint excellenter, nihil tamen possidetur singulariter: Ergo nihil restat, quod superiores Angeli doceantur ab inferioribus.* Nihilominus tamen per absolutam Dei potentiam, nihil obstat, quo minus etiam superiores aliquando illuminentur ab inferioribus, ut cum Ga-

briele in 2. d. 9. q. 2. a. 4. rectè Gregorius de Valentia loc. cit.

25 **Assertio VII.** Potest quidem Angelus etiam alterius Angeli mouere voluntatem, sed non per se immediate eam inclinando, sed solum ex parte obiecti; tum per modum obiecti amabilis, tum per modum proponentis tale obiectum, siue creatum sit, siue increatum: quantum neutro modo per se sufficienter & infallibiliter voluntatem moueat. Ita S. Thomas citat. quæst. 106. a. 2. ex communi. Prima pars patet; quia Angelus supremus exemplo suo traxisse putatur alios ad peccatum, ut suo loco dicitur. Secunda pars probatur. Quia proprium est authoris naturæ, naturam per se immediate, absque alia causa sufficienter immutare. Tertia pars sequitur ex præcedenti; & quia etiam inter homines, ita vnus alterius voluntatem potest mouere. Quarta & vltima probatur. Quia inter bona extrinseca, solum summum & infinitum bonum clarè & quidditative cognitum (quod est DEVS visus) necessario quoad exercitium, & infallibiliter mouet voluntatem: cetera autem bona particularia non item: Ergo non potest ipse per se sufficienter & infallibiliter inclinare voluntatem. Ex quo sequitur, vnum Angelum non necessario quoad exercitium diligere alterum Angelum; ut etiam superioris dictum dub. 1.

Dices; superiorem Angelum mouere posse infallibiliter inferiorem, per modum præcipientis. Respondeo, etiam inter Angelos præcipienti authoritas admittatur, ut ex sancto Thomæ quæstione 108. articulo 4. & quæstione 109. articulo 2. docet Gregorius de Valentia disput. 8. quæstione 4. pun. 3. eam motionem tamen non esse infallibilem per se; & ex ipsa præcipientis motione; cum Angelus sua natura etiam Deo præcipienti poterit repugnare; sed inter bestias tamen est infallibilis; ex vi diuinæ visionis ac motionis; qua Angelus beatus non potest voluntati Dei; per se, aut subordinatos ministros præcipientis, obediari.

QVÆSTIO V.

De Angelorum potentia locomotiva, seu operatiua transeunte; siue de operationibus eorundem ad extra.

S. Thomas 1. p. q. 51. 110. 111. 112. 113. & 114.

Absoluetur hæc quæstio sex dubitationibus: I. An, quæ, & qualis potentia locomotiva seu operatiua ad extra sit in Angelo, an ab intellectu & voluntate distincta; an etiam actiua in distans; & miraculorum operatiua. II. Quas res Angeli loco mouere possint, an non solum substantias corporeas, sed etiam incorporeas; & quo modo. III. Quid particulatim de translatione sagarum ad sua conuenticula sentiendum. IV. An etiam sit in Angelo naturalis vis seu potentia productiua alicuius substantiæ, vel qualitatis: & quid speciatim de sagarum conuersione in varias formas animalium; tempestatumque noxiarum concitatione sentiendum. V. An & quâ ratione possint Angeli assumere corpora; & per ea actiones vitales exercere. VI. An & quâ ratione generalem ordinem & statum huius mundi immutare, verumque naturalium efficientiam suspendere, vel impedire possint. De Angelorum verò bonorum custodia, & malorum infestatione agetur quæst. sequente.